

TÜRK VATANDAŞLIĞININ EVLENME YOLUYLA KAZANILMASINDA İDARENİN TAKDİR YETKİSİ¹

1.Ayşe İclal ÜMİT²

ORCID No 0009-0005-6177-7328

2.Ebru Şensöz MALKOÇ³

ORCID No 0000-0001-5542-1564

Başvuru Tarihi: 25.07.2024

Kabul Tarihi: 04.09.2024

Yayın Tarihi: 20.09.2024

ÖZET

Bu makale, Türk vatandaşlığının evlilik yolu ile kazanılması sürecinde idareye tanınan takdir yetkisinin kapsamını ve sınırlarını incelemektedir. Türk Vatandaşlığı Kanunu, idareye geniş yetkiler tanıyarak, vatandaşlık başvurularının değerlendirilmesinde kamu yararı, milli güvenlik ve genel ahlak gibi unsurların göz önünde bulundurulmasını öngörmektedir. Bu çalışma, idarenin takdir yetkisini kullanırken hangi hukuki ilkeler ve prosedürler çerçevesinde hareket etmesi gerektiğini analiz etmektedir. Makale, öncelikle vatandaşlık kavramını, ardından Türk vatandaşlığının kazanılması yollarından olan evlilik ile kazanım şeklini ve bu süreçte idarenin rolünü detaylandırmaktadır. İdarenin takdir yetkisi, hukuki belirlilik, ölçülülük ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Vatandaşlığı, İdarenin Takdir Yetkisi, Vatandaşlık Hukuku, Hukuki Düzenlemeler

DISCRETIONARY POWER OF THE ADMINISTRATION IN THE ACQUISITION OF TURKISH CITIZENSHIP

ABSTRACT

This article examines the scope and limits of the discretionary power granted to the administration in the process of acquiring Turkish citizenship through marriage. The Turkish Citizenship Law endows the administration with broad powers, requiring consideration of public interest, national security, and public morality when evaluating citizenship applications. This study analyzes the legal principles and procedures that should guide the administration in exercising its discretionary power. The article first elaborates on the concept of citizenship, followed by a detailed examination of the acquisition of Turkish citizenship through marriage and the role of the administration in this process. The administration's discretionary power is evaluated within the framework of legal certainty, proportionality, and equity principles.

Keywords: Turkish Citizenship, Administrative Discretion, Citizenship Law, Legal Regulations

¹ Bu makale yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

² Ayşe İclal Ümit, İstanbul Ticaret Üniversitesi, ayseiclalumit@hotmail.com

³ Doç. Dr. Ebru Şensöz Malkoç, İstanbul Ticaret Üniversitesi, esensoz@ticaret.edu.tr.

1. GİRİŞ

Türk vatandaşlık hukuku kapsamında yetkili makam kararıyla vatandaşlık kazanımı hususunda idareye tesis edilen takdir yetkisini, Türk vatandaşlığına alınma bakımından kanuni şartları sağlayan bir yabancı, vatandaşlığına alınıp alınmaması noktasında hareket serbestisi olarak tanımlamak mümkündür. Ancak ilgili düzenleme, şartların sağlanıp sağlanmadığı hususunda idarenin takdir yetkisinin olup olmadığına ilişkin herhangi bir düzenleme içermemektedir. Bilhassa yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığına alınma bakımından aranan bir şart olan “millî güvenlik ve/veya kamu düzeni” koşulunun idareye takdir yetkisi tanıyıp tanımadığı hususu vatandaşlık hukuku kapsamında en çok tartışılan konulardan birini teşkil etmektedir. İdareye TVK madde 10 hükmü kapsamında tesis edilen takdir yetkisinin nasıl kullanılması gerektiği, bu yetkinin sınırları ve yine bu yetkinin yargısal denetimi gibi sorunların ise öncelikle genel idare hukuku ilkeleri kapsamında çözümlenmesi gerekmektedir.

Çalışmamız kapsamında öncelikle idarenin takdir yetkisi kavramı hakkında açıklamalar yapılacaktır. Söz konusu bu yetkinin hangi durumlarda ortaya çıkabileceği, takdir yetkisinin sınırları ve takdir yetkisinin yargısal denetimi gibi hususlara değinilecektir. TVK madde 10 hükmünde idareye tesis edilen takdir yetkisi, konu unsuru bakımından idareye tanınan bir yetkidir. Bu sebeple söz konusu husus çalışmamızda yer almıştır. Tüm bu açıklamalardan sonra Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılması bakımından aranan koşullar üzerinde durulacaktır. Daha sonra TVK madde 16 hükmü uyarınca aranan koşullar bakımından idari makamın takdir yetkisinin mevcut olup olmadığı hususlarına değinilecektir. Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılması hususunun yanında, bilhassa Avrupa ülkelerinde sıkça karşılaştığımız evlilik benzeri yaşam modellerinin Türk hukukundaki yeri incelenecektir. Ayrıca evliliğin butlanında iyi niyetin tespiti bakımından İçişleri Bakanlığı'nın takdir yetkisi olup olmadığı bu çalışmada incelenen bir diğer meseledir.

2. İDARENİN TAKDİR YETKİSİ

2.1. Genel Olarak

İdarenin kamu gücü kullanmak suretiyle hukuki sonuç elde etmek maksadıyla yapmış olduğu tek taraflı irade açıklamasına idari işlem denir (Gözler ve Kaplan, 2017:265; Günday, 2015:121; Kalabalık, 2021:116). İdare bir idari işlem tesis ederken bazı hallerde bağlı yetkisini kullanır bazı durumlarda ise takdir yetkisini kullanmaktadır. Kanun şayet belli durumlarda belirli bir kararın alınmasını emrediyorsa bu duruma bağlı yetki denilir (Çınarlı ve Yıldırım, 2019:57; Giritli vd., 2015:126; Kalabalık, 2021:109). Diğer bir ifadeyle söz konusu idari işlemin unsurları kanunlar tarafından önceden belirleniyor ve idareye belirli bir yönde karar alma serbestisi tanınmıyorsa ya da idarenin bir tasarrufta bulunması kesin olarak emredilmişse bağlı yetkiden bahsedilir (Çağlayan, 2003:173; Aybay vd., 2003:227; Doğan, 2017:78; Nomer, 2018:66; Erdem, s.98).

Bağlı yetki, idare hukuku bağlamında, belirli durumlarda idarenin alacağı kararların önceden kanunla belirlenmiş olduğu ve idarenin bu kararlar üzerinde takdir yetkisinin bulunmadığı bir durumu ifade eder. Bu durumda idare, kanunun emrettiği şekilde hareket etmek zorundadır ve karar alma sürecinde esneklik ya da farklı bir yön seçme imkânı yoktur. Bağlı yetki, idarenin belirli bir tasarrufta bulunmasının zorunlu kıldığı ve kanun hükümlerine sıkı sıkıya bağlı kaldığı durumlar için geçerlidir (Günday, 2015:110; Gözübüyük ve Tan, s.67; Aybay vd., 2003:227; Doğan, 2017:78). Bu kavram, idare hukukunda idarenin faaliyetlerinin kanunilik ilkesine uygun olarak yürütülmesi açısından büyük önem taşır. Bağlı yetki, idarenin keyfi kararlar almasının önüne geçer ve hukuk devleti ilkesinin uygulanmasını sağlar. Bu şekilde, idarenin işlemleri kanunla belirlenmiş çerçevede içinde kalır ve idareye hukuk dışı müdahalelerde bulunma imkânı tanınmaz (Günday, 2015:112; Gözübüyük ve Tan, s.78).

Kamu hizmetinin değişken nitelikleri buna ek olarak da idarenin karşılaşılabileceği sorunların çeşitliliği idareye takdir yetkisinin tanınmasını zorunlu hale getirmektedir (Seçkin ve Üstün, s.511; Giritli vd., 2015:125; Kalabalık, 2021:100). Var olan çeşitliliği kabul ettiğimizde elbette ki mevzuatta her şeyin düzenlenmesi de mümkün görülmemektedir.

Genel anlamda idarenin takdir yetkisi, idarenin belirli bir hususta karar alması, karar almaması ya da karar alırken birden fazla seçenek arasında tercih yapabilmesi durumudur. İdarenin takdir yetkisi, hukuki çerçevede içinde belirli bir serbestlik tanıyan bir yetkidir ve idareye, somut olayın özelliklerine göre en

uygun kararı alma imkânı sağlar. Bu yetki, idarenin esnekliğini ve etkinliğini artırırken, aynı zamanda kamu yararının en iyi şekilde gerçekleştirilmesine de hizmet eder (Aybay vd., 2003:227; Doğan, 2017, s.78).

Doktrinde yaygın olan görüşe göre, idarenin takdir yetkisinin genişliği ya da darlığı, somut olayın özelliklerine ve ilgili mevzuata göre değişebilir. Bu durum, idarenin önüne gelen uyuşmazlığı çözüme kavuştururken ortaya çıkar. İdarenin takdir yetkisi geniş olduğunda, idare daha fazla seçenek ve hareket alanına sahip olurken, takdir yetkisinin dar olduğu durumlarda idarenin hareket alanı daha sınırlıdır. Bu durum, idarenin karar alırken hangi seçenekler arasında tercih yapabileceğini belirlerken, idarenin kararlarının hukuka uygunluğunu değerlendiren yargı mercileri için de önem taşır (Gözübüyük ve Tan, s.120; Aybay vd., 2003, s.227).

Takdir yetkisi, idarenin karar alma süreçlerinde belli ölçüde serbestlik tanırken, aynı zamanda bu yetkinin kötüye kullanılmasını önlemek amacıyla belirli denetim mekanizmalarıyla da sınırlandırılmıştır. Bu denetim mekanizmaları, idarenin keyfi ve hukuka aykırı kararlar almasının önüne geçmeyi amaçlar ve hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak işler. İdarenin takdir yetkisini kullanırken eşitlik, objektiflik, tarafsızlık ve kamu yararını gözetme gibi temel ilkelere riayet etmesi gerekmektedir (Doğan, 2017, s.78; Nomer, 2018, s.66; Erdem, s.98).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin “*İdari Makamlarca Takdir Yetkisi Kullanılması Hakkında Üye Devletlere Yönelik Bakanlar Komitesinde*” (Tavsiye Karar No: R 80.g) aldığı tavsiye nitelikli kararda takdir yetkisi şu şekilde tanımlanmıştır; “*Takdir yetkisi terimi alınacak kararlarda idari makamın yasal olarak kabul edebilecek birkaç karar içinden en uygun bulunduğunu seçebilmesine imkân verecek şekilde idari makama bir dereceye kadar serbestti tanıyan yetki anlamındadır*”. Doktrinde ya da uygulamalarda net bir şekilde takdir yetkisini izah edemediğimizden dolayı takdir yetkisinin sınırları ve kullanım koşullarının mutlaka idare tarafından önüne gelen somut olayın hususi nitelikleri dikkate alınarak belirlenmesi gerekmektedir.

Doktrinde, kanun koyucunun böyle bir hususu düzenlemesinde en önemli etkenin, şahsileştirilmiş adaletin sağlanması ve kişinin sorununa özel adil bir çözüm yolunun bulunması olduğu izah edilmektedir. Ayrıca idareye çok geniş bir takdir yetkisi verilseydi uygulamada keyfi davranışlara yol açılması ihtimali bulunduğundan Anayasanın yedinci maddesine de aykırılık oluşturacağı, Anayasa Mahkemesi kararı ile belirtilmiştir (Anayasa Mahkemesi'nin 13.09.2000 Tarihli, 2000/14 Esas ve 2000/21 Karar sayılı ilamı. (RG T.05.01.2001, RG Sayı:24278). Netice olarak diyebiliriz ki; idarenin önüne gelen uyuşmazlığı çözüme kavuştururken kullanacağı takdir yetkisini, eşitlik, objektiflik, tarafsızlık ve kamu yararını gözetmek gibi temel ilkelerle uygulaması zaruridir.

Ayrıca, takdir yetkisi ile idarenin kanuniliği ilkesinin bağlantısından bahsetmekte fayda vardır. İdarenin kanuniliği yani kanunilik ilkesi, kaynağını Anayasa'dan almaktadır. Kuruluşları ve görevleri ile bir bütün teşkil eden idarenin yetki alanları kanunlarla düzenlenmektedir. Bilindiği üzere, idarenin kuruluş ve görevleri, yerinden yönetim ve merkezden yönetim esaslarına dayanmaktadır. İdarenin kamu tüzel kişiliği vardır ve bu kişilik, Anayasa madde 123 hükmü uyarınca, kanunla ya da Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle tesis edilmektedir. Bu bağlamda kanunilik ilkesi de kanun hükümlerinin idarenin tüm faaliyetlerine egemen olması anlamına gelmektedir. Nitekim kanunilik ilkesi uyarınca idare tüm iş ve işlemlerinde kanunlara uymakla mükelleftir. Bunun doğal sonucu olarak da şöyle söyleyebiliriz ki, kanunilik ilkesi idarenin iş ve işlemlerinin kanuna uygun olması ve kanuna dayanması ilkelerini içermektedir. Bunun yanı sıra, takdir yetkisinin kullanılmasında hususu, idarenin söz konusu kanunilik ilkesinden sapmasının bir istisnası değildir (Arat ve Özkaya, s.11; Altındağ, 2016:40).

2.2. İdarenin Takdir Yetkisinin Bulunduğu Durumlar

Anayasa madde 123 hükmü uyarınca, idarenin kuruluş ve yetkilerinin kanunda düzenlenmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra idarenin belirli şartların ve koşulların gerçekleşmesi durumunda karar alıp almamak yahut farklı çözümler arasından somut olaya uygun olanı seçip uygulamak konusunda imkân tanımayan ise takdir yetkisinin mevcut olduğu kabul edilmektedir (Kaya, 2021:37; Kırışık, s.20; Gözler ve Kaplan, 2017:357). Kanun hükmünde zaman zaman net ifadeler yerine “kazanabilir”, “atayabilir”, “edilebilir”, “feshedilebilir”, “atanabilir” gibi seçimlik hak tanıyan yoruma açık ifadelerin

kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu kullanımlar kanunun lafzı ile idareye takdir yetkisinin verildiği hallerdendir (Kalabalık, 2021:101; Gözler ve Kaplan, 2017:358).

Bilindiği üzere idari işlemin beş unsuru mevcuttur. Bunlar, yetki, şekil, sebep, konu ve maksat olmak üzere ifade edilmektedir. Bu bağlamda söz konusu hukuki işlemlerin konusu, idari işlem neticesinde ortaya çıkacak olan hukuki sonuçtur (Kaya, 2021:223). Mevcut durumu hukuki işlemin konusu ile neticesinin aynı olması şeklinde izah etmek mümkündür. Şayet idari işlemin sebebe bağlı olarak meydana getirilmesi öngörülmüşse, idare söz konusu sebeple bağlı olacağından böyle bir durumda idarenin takdir yetkisi söz konusu olmayacaktır (Kaya, 2021:224; Kırışık, s.57; Gözler ve Kaplan, 2017:353). Bunun yanı sıra bazı durumlarda idareye idari işlemin konusu bakımından hareket serbestisi ya da takdir yetkisi tanınmış olması mümkündür.

İdari işlemin konu unsurunda gündeme gelen takdir yetkisi sebebe bağlı olarak idarenin ne yönde hareket etmesi gerektiğini ya da harekete geçip geçmemesi gerektiğini belirlemez. Yine idari işlemin konu unsurundaki takdir yetkisi kanunda idareye “yapabilir”, “verebilir”, “alabilir” şeklindeki ifadeler ile tanınması mümkündür. Fakat sayılan ifadelerle idareye takdir yetkisinin verildiğini kabul edebilmek için söz konusu yetkinin kullanılmamasının hizmet kusuru olmaması gerekmektedir (GÖÇGÜN, s.189).

Doktrinde, kanun hükümlerinde belirtilen koşulların yerine getirilmiş olmasına rağmen, işlemin yapılması idarenin takdir yetkisine devredilmişse, idari işlemin konu unsurunda takdir yetkisinin mevcut olduğu ifade edilmektedir. Bu duruma örnek vermek gerekirse, *“Türk Vatandaşlığını kazanmak isteyen bir yabancı bu kanunda belirtilen şartları taşıması halinde yetkili makam kararı ile Türk Vatandaşlığını kazanabilir. Ancak, aranan şartları taşımak vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak hak sağlamaz.”* Görüleceği üzere söz konusu hükümde belli başlı şartların gerçekleşmiş olması aranmakla beraber bu şartlar gerçekleşse dahi idareye konu unsurunda takdir yetkisi tanınmıştır (Kaya, 2021:224; Kırışık, s.57; Gözler ve Kaplan, 2017:353).

İdare sahip olduğu takdir yetkisine istinaden bir işlem tesis ettiğinde söz konusu işlem kanunun öngördüğü hukuki sonuca yönelik olmazsa idari işlem konu unsuru bakımından hukuka aykırı olarak kabul edilir (Kalabalık, 1997:180). Bunun yanı sıra Danıştay tarafından verilen bazı kararlarda ayrıca içtihatlarla kabul edildiği üzere takdir yetkisinin ancak ve ancak kamu yararı ve hizmet gerekleri gözetilerek kullanılması gerekmektedir. Aksi takdirde söz konusu idari işlemin sebep ve amaç unsurları bakımından hukuka aykırılık teşkil edeceği belirtilmektedir (Kırışık, s.58). Netice olarak anlaşılması gereken en önemli husus şudur ki, idare takdir yetkisini kullanırken mutlaka kamu yararı ve hizmet gereklerini gözetmek mecburiyetindedir.

2.3. Belirsiz Hukuki Kavramlar

İdari işlemin sebebini, idari işlem yapmaya sevk eden, fiili ya da hukuki etkenler belirlemektedir (Nohutçu, 2016:318; Gözler ve Kaplan, 2017:344). Genel olarak idari işlemler objektif esaslarla belirlenen ve kendilerinden evvel mevcut olan bir sebebe dayanmalıdır. Bu sebepler maddi bir olaydan kaynaklanabileceği gibi, örneğin ölüm, yaşlılık, hastalık ya da doğal afet; kanun, yönetmelik gibi idari işlemin gerçekleşmesinden önce mevcut olan hukuki bir idari işlemde de kaynaklanabilmektedir (Gözler ve Kaplan, 2017:344; Kalabalık, 1997:181).

Mevzuatta idari işlemin sebebi çoğu zaman açıkça gösterilir, bu mevzuatlar idarenin kuruluş, görev, işleyiş ve yetki alanını düzenleyen hukuki kaynaklardır (Arat ve Özkaya, s.108; Gözler ve Kaplan, 2017: s.345). Söz konusu kaynaklarda bazen idari işlemin sebebi net bir şekilde izah edilmez, örneğin *“milli güvenlik”* *“kamu düzeni”* *“kamu yararı”* *“genel ahlak”* *“duruma göre”* *“icabı hal”* ve benzeri ucu açık, yorumlanabilir, net bir şekilde belli olmayan hukuki kavramlar ile izah edilebilir (Arat ve Özkaya, s.108; Gözler ve Kaplan, 2017: s.345; Kaya, 2021:44). Söz konusu idari işlemin mevcut sebebini belli olmayan hukuki kavramlar gündeme getirdiğinde dahi, idare söz konusu idari işlemin dayanağı olan mevzuları ortaya çıkartmak zorundadır (Arat ve Özkaya, s.108; Gözler ve Kaplan, 2017:346; Kaya, 2021:45).

Örneğin, bir gösteri yürüyüşünün yasaklanması kararı "kamu düzeni" gerekçesine dayandırılabilir. Ancak, bu gerekçenin somut olayla bağlantılı olarak ne şekilde ortaya çıktığı ve hangi somut olayların bu düzeni bozduğu hususu, idare tarafından somut ve belirli bir şekilde ortaya konulmalıdır. Aksi takdirde, idarenin keyfi hareket ettiği ve hukuk devleti ilkesine aykırı davrandığı iddia edilebilir.

İdari işlemlerde sebep unsuru, hukuki güvenlik ve hukuka uygunluk açısından büyük önem taşır. İdarenin, tesis ettiği işlemlerin sebebini ortaya koyarken somut olayların özelliklerini dikkate alması ve bu olaylarla hukuki gerekçeler arasında makul bir bağlantı kurması gerekmektedir. Bu, idarenin keyfi hareket etmesini önler ve vatandaşların haklarının korunmasını sağlar.

İdare, işlemlerini yaparken hukuka bağlı kalmak ve işlem sebeplerini objektif bir şekilde değerlendirmek zorundadır (Arat ve Özkaya, s.108; Gözler ve Kaplan, 2017: s,345). Bu bağlamda, idarenin kararlarını denetleyen yargı mercileri de idarenin sebep unsuru dikkate alarak, işlemin hukuka uygunluğunu denetler. Yargı denetimi, idarenin işlemlerinin sebep unsuru yeterli ve doğru bir şekilde ortaya koyup koymadığını, hukuki ve maddi olaylar arasındaki bağlantının makul olup olmadığını değerlendirir.

Belirsiz olan hukuki kavramların kanun nezdinde doğduğu ve geliştiği sistem Alman hukukudur. Alman hukukunda belirsiz hukuki kavramlar hususunda idareye takdir yetkisinin tanınmadığı kabul edilmiştir (Arat ve Özkaya, s.108; Gözler ve Kaplan, 2017:345). Bunu da belirsiz kavramlar, idareye verilen yorum alanı ve takdir yetkisi arasındaki keskin bir ayırım ile belirtmiştir (Arat ve Özkaya, s.108; Gözler ve Kaplan, 2017: s,345). Diğer bir anlatımla belirsiz olan hukuki kavramların neyi ifade ettiği bakımından doğan sonucu normatif olarak izah etmiş ve mahkemelere de bu hususu denetleyebilmeleri için geniş ölçüde denetim imkânı verilmiştir (Arat ve Özkaya, s.108; Gözler ve Kaplan, 2017: s,345). Alman hukukunda gündeme gelen söz konusu yorum tarzı Avrupa Birliği hukukunda da etkisini göstermeye başlamıştır. Tavsiye Kararında açıklayıcı not olarak net bir şekilde takdir yetkisinin belirsiz hukuki kavramlar bakımından uygulanmasının mümkün olmadığı ve bununla beraber idarenin önüne gelen olayda söz konusu belirsiz olan hukuki kavramın ne ifade etmek istediğini objektif esaslarla belirlenebileceğine yer verilmiştir (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, İdari Makamlarca Takdir Yetkisi Kullanılması Hakkında Üye Devletlere Üyelik Bakanlar Komitesinde Alman Tavsiye Kararı, 2023). Elbette ki tavsiye kararında hukuken takdir yetkisi mevcuttur ve kabul edilebilir durumdadır. Takdir yetkisi de hukuka uygun olan seçeneklerden birini uygulama imkanına sahip olmak şeklinde tanımlanır. Türk hukukunda ise belirsiz hukuki kavramlar açısından takdir yetkisinin olup olmadığı hususu tartışmalıdır.

3. EVLENME YOLUYLA TÜRK VATANDAŞLIĞININ KAZANILMASI

3.1. Genel Olarak

Türk Hukukunda evlenme yolu ile vatandaşlığın kazanılması, yetkili makam kararıyla sonradan kazanılan vatandaşlık olarak yer almaktadır ve bu bağlamda da bu yol ile vatandaşlık kazanılması, geçerli bir evlilik akdine dayanmaktadır (REÇBER/ ÖZGENÇ, s.380; AKŞAHİN POLAT, s.189; Aybay vd., 2019:135). 1985 tarihli Evlendirme Yönetmeliği madde 2/f bendine göre evlilik “*Evlenme, bir kadın ve bir erkeğin usulüne göre yetki verilmiş bir memur önünde bir aile kurmak amacı ile yapmış oldukları medenî hukuk sözleşmesi*” şeklinde tanımlanmıştır. Ülkemizde 4721 sayılı ve 2001 tarihli Türk Medeni Kanunu’nun öngördüğü şekil şartlarına uyulmak suretiyle evlilik akdi kurulmaktadır. Her hukuki işlemde olduğu gibi, geçerli bir evliliğin de belli başlı hukuki sonuçları mevcuttur. Söz konusu hukuki sonuçlardan biri de evlenmenin vatandaşlık üzerindeki etkisidir. Evlilik müessesesi ile vatandaşlığın kazanılması, Türk Hukukunda oldukça sık karşılaşılan kazanım yollarından biridir.

Evlenme ile Türk Vatandaşlığının kazanılması hususu 5901 sayılı TVK’nın madde 16 hükmünde düzenleme altına alınmıştır. Bu bağlamda ilgili madde “(1) Bir Türk vatandaşı ile evlenme doğrudan Türk vatandaşlığını kazandırmaz. Ancak bir Türk vatandaşı ile en az üç yıldan beri evli olan ve evliliği devam eden yabancılar Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunabilir. Başvuru sahiplerinde; a) Aile birliği içinde yaşama, b) Evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama, c) Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama, şartları aranır” hükmünü ihtiva etmektedir. Söz konusu madde hükmünden anlaşılacağı üzere evlenme ile Türk Vatandaşlığının kazanılması hususu belli başlı şartlara bağlanmıştır. Bu şartların bazılarının belirsiz ve soyut olması da idarenin takdir yetkisine işaret etmektedir ki, böylesine önemli bir konuda elbette ki yetkili makamın takdir yetkisi elzemdir. Çalışmamız kapsamında Türk Vatandaşlığının evlilik yoluyla kazanılması sürecinde idarenin sahip olduğu takdir yetkisi, bu takdir yetkisinin sınırları ve bu konuda tesis edilen yargı kararlarına yer verilecektir.

Türk vatandaşlığının evlilik yolu ile kazanılmasında aranan şartlar TVK madde 16 hükmünde düzenleme altına alınmıştır, bu şartlar; aile birliği içinde yaşama, evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama ve milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama şeklinde üç kategoride ele alınmıştır. Bunların yanı sıra, evlenme yolu ile vatandaşlık kazanmak için başvuruda bulunmak isteyen yabancı eşin üç yıldan beri evliliğini sürdürüyor olması ve başvuru sırasında evliliğinin devam ediyor olması gerekmektedir. Bu bağlamda Türk vatandaşı olan biriyle evlenmek vatandaşlığın kazanılması için yeterli görülmemiştir. Bu husus doktrinde yabancı eşin otomatik olarak Türk vatandaşlığını elde etmesini engellediği şeklinde yorumlanmıştır (Erdem, s.351). Kanun hükmünde yer alan koşulları, asli şartlar ve ön şartlar olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bu bakımdan ön şart ile izah edilen husus, evlenme yolu ile vatandaşlık başvurusunda bulunma hakkını elde etme halidir. Böylece vatandaşlık başvurusunda bulunmak isteyen yabancı eş, öncelikle en az üç yıldan beri bir Türk vatandaşı ile evli olmalıdır ve başvuru sırasında da evliliğinin devam ediyor olması gerekmektedir. Böylelikle müracaat hakkını elde edecektir. Ancak TVK madde 16 hükmünde sayılan asli şartların da yerine getirilmesi gerekmektedir.

Asli şart olarak sayılan hususlar TVK madde 16 hükmünde izah edilen üç koşuldur. Türk vatandaşlığını evlilik yolu ile kazanmak isteyen yabancı eş, aile birliği içerisinde yaşamalı, evlilik birliği ile bağdaşmayacak hareketlerde bulunmamalı ve yabancı eş milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hale sahip olmamalıdır. Ancak bu aşamada TVK madde 10 hükmü devreye girmektedir ve kanun hükmü “... aranan şartları taşımak vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak bir hak sağlamaz” şeklindedir. Bu hükümden anlaşılması gereken husus vatandaşlığın yabancı kişiye tesis edilmesi, devletlerin hükümler alanına girdiğinden, idareye, başvuruda bulunan adayın başvuru koşullarını inceledikten sonra takdir yetkisini kullanmak suretiyle karar vermesine olanak sağlamaktadır.

Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'in madde 25 hükmüne göre vatandaşlık başvurusunda bulunan yabancıların herhangi bir suçtan ötürü devam eden bir yargılaması ya da kesinleşmiş bir hükmünün bulunmaması ya da tutuklu olmaması da gerekmektedir (REÇBER/ÖZGENÇ, s.380; AKŞAHİN POLAT, s.189; Aybay vd., 2019:135). Ayrıca yabancı eşin Türk Vatandaşlığını kazanmak amacıyla yaptığı başvurudan sonra Türk Vatandaşı olan eşin ölümü sebebiyle evlilik sona ermişse şayet, aile birliği içerisinde yaşama koşulu aranmamaktadır (Erdem, 2019:169.) Bu aşamada belirtmekte fayda vardır ki, evlenme yolu ile Türk Vatandaşlığını kazanan yabancı şayet evlenmede iyiniyetli ise, evliliğin butlanına karar verilse dahi Türk Vatandaşlığını kaybetmeyecektir (Uyanık, 2021:494).

3.2. Ön Şartlar

3.2.1. Bir Türk Vatandaşı ile En Az Üç Yıldır Evli Olma Şartı

Bir kişinin yaşadığı ülkenin vatandaşı olması ona oldukça geniş hak ve yetkiler vermektedir. Çoğu hak ve bu hakların kullanımını bakımından gündeme gelen farklılıklar yabancı kişilerde vatandaş olma eğilimi göstermelerine sebebiyet vermektedir. Bu bakımdan çoğu yabancıların ülkemizden vatandaşlık almak amacıyla evlendikleri uygulamada sıklıkla görülmektedir.

Türk Medeni Kanunu'nda evlilik ile ilgili tüm düzenlemeler yer almaktadır. Evliliğin mutlak butlan sebepleri de TMK hükümleri arasında düzenlenmektedir. Ancak muvazaalı evlilikler mutlak butlan sebepleri arasında yer almamakla birlikte ayrıca evliliğin batıl olduğu hallerde dahi bu kararın mutlaka hâkim hükmü ile sona ereceği düzenlenmiştir. Bu bakımdan, evliliğin mutlak butlanına dahi, hâkim kararına kadar geçerli bir evlilik olduğunu söylemek gerekmektedir.

Bunların yanı sıra, muvazaalı bir evlilik ile Türk Vatandaşlığının kazanılması istenilmeyen bir durumdur. Fakat uygulamada Danıştay kararlarında da görüleceği üzere, idare evliliğin muvazaalı olduğu kanaatine ulaşsa dahi, muvazaa doğrultusunda karar vermesi ve söz konusu değerlendirme neticesinde de idari işlem kurması mümkün değildir. Bu bakımdan doktrinde yaygın olan görüşe göre, kanun koyucu evlilik yolu ile vatandaşlığın kazanılması sürecinde tesis etmiş olduğu şartlar ve kurallar ile bir anlamda muvazaalı evliliklerle vatandaşlık kazanımını engellemeyi hedeflemektedir.

Evlilik yolu ile Türk Vatandaşlığının kazanılabilmesi için, başvuruda bulunan yabancıların elbette ki bir Türk Vatandaşı ile evlilik birliğini kurmuş olması ve bu evliliğin başvuru sırasında da devam ediyor

olması gerekmektedir. Söz konusu bu şart bir ön koşul mahiyetini ihtiva etmektedir ve mahiyeti gereği, yetkili idari makam tarafından öncelikli olarak irdelenecek olan husustur.

Bu aşamada belirtmekte fayda vardır ki, Türk vatandaşı olan eşin hangi şart ve koşullar ile vatandaşlığa sahip olduğu başvuruda bulunacak olan yabancı eş açısından önem arz etmeyen bir husustur. İster doğum ile ister sonradan kazanım ile tesis edilmiş olsun fark etmeksizin Türk vatandaşı olması yeterli görülmüştür. Ayrıca Türk vatandaşı olmayan bir çift evlenmiş ve daha sonra eşlerden biri başka kazanım yolları ile Türk vatandaşlığını kazanmış olduğu varsayımında da durum aynıdır. Böyle bir varsayımında Türk vatandaşlığını kazanan eşin, kazanım tarihi üç yıllık evlilik birliği için diğer eş bakımından milat sayılacaktır.

Türk Vatandaşlık Kanunu kapsamında değerlendirdiğimiz zaman, yabancı eş için Türk vatandaşı ile evli olması, vatandaşlık başvurusu yapabilmesi için yeterli değildir, bunun yanında kurulan evliliğin en az üç yıldır devam ediyor olması da gerekmektedir. Fakat çiftin Türkiye’de ikamet etmesi gerekmemektedir.

3.2.2. Evlilik Birliğinin Devam Ediyor Olması Şartı

Türk vatandaşlığının evlilik yolu ile kazanılması için gerekli olan şartlardan bir diğeri ise evliliğin başvuru anında hatta İçişleri Bakanlığının karar tesis edeceği anda da devam ediyor olmasıdır (Erten, 2014:252).

Türk vatandaşı ile evli olan yabancı, evlenme ile Türk vatandaşlığını kazanmak istiyorsa, başvurunun akıbeti hakkında karar verileceği anda evliliğin; boşanma, gaiplik ya da evliliğin feshi gibi TMK’da belirtilen hallerden biri ile sona erdirmemiş olması gerekmektedir. Ayrıca evliliğin vatandaşlık müracaatından evvel boşanma ya da ölüm ile sona ermesi halinde de başvuru kabul edilmemektedir. Tüm bunların yanı sıra, başvuru tarihinden sonra Türk vatandaşı eşin ölümü söz konusu olmuş ise, kanunda bir istisna yapılmış ve “aile birliği içinde yaşama” şartının aranmayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda evlilik birliği en az üç yıldan beri devam eden yabancı eş, vatandaşlık başvurusunda bulunduktan sonra Türk eşi ölmüş ise ve kanunda belirtilen diğer şartlar sağlanıyor ise, idarenin takdir yetkisi çerçevesinde Türk vatandaşlığının kazanılma ihtimali olduğunu belirtmek gerekir (Acun Mekengeç, 2023:255).

3.3. Asli Şartlar

3.3.1. Aile Birliği İçinde Yaşama Şartı

Türk vatandaşlığının evlenme yolu ile kazanılmasında aranılan asli şartlardan ilki “aile birliği içinde yaşama” koşuludur. Aile birliği içinde yaşıyor olmaktan kasıt sıkı şekil şartlarına bağlanmamıştır. Beraberlik katı şekilde uygulanan bir kural değildir. Günümüz koşullarında çalışma hayatı içerisinde aile bireyleri bazen farklı şehirlerde ya da farklı ülkelerde bulunmak mecburiyetinde kalabilirler. Bunun yanı sıra bazen de bu durum kanuni bir mecburiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin çiftlerden biri hakkında verilen mahkûmiyet kararı, almak zorunda olduğu tıbbi tedavi ya da eğitim gibi zorunlu sebepler ile de ayrı kalmaları mümkündür.

Yargı önüne taşınan bir uyuşmazlıkta, Türk vatandaşlığı başvurusunda bulunan yabancı Kırız uyruklu olduğu 04.02.2009 tarihinde bir Türk vatandaşı ile evlendiği ve Türk vatandaşı olan eşinin 25.03.2011 tarihinden itibaren tutuklu olduğu ve sonrasında da hüküm giyerek cezaevine nakledilmesi nedeniyle “aile birliği içinde yaşama” koşulunun gerçekleşmediği gerekçesi ile başvurusunun reddedildiği ve sonrasında da İdare mahkemesinin, yetkili makamın kararını hukuka uygun bulduğu ancak Danıştay 10. Dairesinin 10.03.2021 tarihli, 2016/13579 esas ve 2021/1030 karar sayılı ilamında; davacının Türk vatandaşı eşine hükümlü olarak cezaevinde kaldığı süre boyunca düzenli bir şekilde maddi destek sağladığı ve ayrıca davacının, Türk vatandaşı eşinin ailesi ile aynı apartmanda ikamet ettiği hususu göz önüne alınarak, fiilen aynı çatı altında yaşanmalar da manevi olarak evlilik birliğinin sürdüğü gerekçesi ile söz konusu şartı sağladığı sonucuna vardığı görülmüştür. Aile birliği içinde yaşamak yalnızca fiili olarak aynı çatı altında bulunmak anlamına gelmediğinden Danıştayın kararı kanaatimizce oldukça isabetlidir.

Bu aşamada belirtmekte fayda vardır ki, aile birliği içinde yaşama koşulu süreklilik arz etmek durumundadır. Bu bakımdan başvuru sahibi Türk vatandaşlığını kazanmak için başvuruda bulunduğu evlilik birliği içinde yaşıyor olmalı ve başvurusu sonuçlanana kadar da bu birliklilik devam etmelidir. Bu hususun tek istisnası kanun hükmünde yer almaktadır. Başvurudan sonra Türk vatandaşı eş vefat ederse ve başvuru sırasında diğer şartlar ve koşullar sağlanmışsa bu koşulun varlığı aranmamaktadır (Aybay vd., 2003:134).

3.3.2. Evlilik Birliği ile Bağdaşmayacak Bir Faaliyette Bulunmama Şartı

Gerçek bir evlilik birliğinden beklenen bir davranış şartı olarak karşımıza çıkan evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmama koşulu evliliğin varlığına dalalet eden önemli şartlardan biridir. Yönetmelikte örnekleme olarak fuhuş yapmak, fuhşa aracılık etmek gibi faaliyetler evlilik birliği ile bağdaşmayacak davranış olarak sayılmıştır. Elbette ki somut olayın özelliklerine göre başkaca faaliyetler de bu kapsamda değerlendirilebilmektedir (Nomer, 2018:99; Erdem, 2019:47).

Evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir hareketin varlığının tespiti, Türk vatandaşlığının kazanım sürecinde ret kararına sebebiyet vermektedir. Her ne kadar evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir hareketin sergilenmemesi şart koşulmuş olsa da ne kanunda ne de yönetmelikte bu davranışın hangi zaman diliminde gerçekleşmemesi gerektiğine yönelik bir düzenleme yer almamaktadır. Elbette ki evlilik birliği içerisindeyken bu tür bir faaliyette bulunulmaması aranmaktadır. Ancak evlilikten önceki dönemde evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir hareketin sergilenmiş olması halinde nasıl bir yol izleneceği tartışmalıdır. Bu konu ile ilgili bir uyuşmazlıkta, Türk vatandaşlığı başvurusunda bulunan Belarus vatandaşı bir kadının 2007 yılında “fuhuş yaptırmak” suçunda mağdur olarak davada taraf olduğu, 2009 yılında evlendiği ve bir daha böyle bir faaliyette bulunmadığı tespit edilmesine rağmen, idare TVK madde 10 hükmü uyarınca takdir yetkisini kullanmak suretiyle başvurusunu reddetmiştir. İdare Mahkemesi de yetkili makam kararını yerinde bulmuş ve davayı reddetmiştir. Ancak Danıştay 10. Dairesi'nin 02.12.2020 tarihli 2015/3472 esas ve 2020/2913 karar sayılı ilamı ile evlilik birliği ile bağdaşmayacak faaliyette bulunmama koşulunun yalnızca evliliğin başladığı andan sonraki süreci kapsadığı ve söz konusu olayda davacının evlendikten sonra bu tarz bir eylem sergilemediği sabit olduğu gerekçesi ile idare mahkemesinin kararını bozmuştur.

Danıştayın tesis etmiş olduğu karar kanaatimizce yerindedir zira evlilik birliği ile bağdaşmayacak faaliyette bulunmama şartı, evliliğin gerçekliğine yönelik tespit açısından gereklilik arz etmektedir. Bu bağlamda mühim olan, vatandaşlık başvurusunda bulunan kişinin evlilik birliği içerisindeyken nasıl hareket ettiği hususudur. Tüm bunlara ek olarak, kanun hükmü ile idareye tesis edilen takdir yetkisi, kanunda sayılan şartları yerine getiren yabancının vatandaşlığa alınıp alınmaması hususunda olmalıdır. İdare söz konusu olayda başvuru şartları sağlamadığı hususunda takdir yetkisini kullanmıştır. İdarenin böyle bir değerlendirme ile takdir yetkisini kullanması söz konusu değildir. Türk vatandaşlığına başvuruda bulunan yabancının TVK madde 16 hükmünde sayılan şartları sağlamasına rağmen kendisine vatandaşlık verilmemesi hali ise idarenin takdir yetkisi kapsamına girmektedir.

3.3.3. Milli Güvenlik ve Kamu Düzeni Bakımından Engel Teşkil Edecek Hali Bulunmama Şartı

Evlenme yolu ile vatandaşlık kazanmak isteyen yabancının başvurusunda aranan bir diğer şart milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halin bulunmaması durumudur (Erdem, “Vatandaşlık Kanunu Tasarısında Evlenme ile Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Düzenleme” s.103). Bu kriter evliliğin gerçekliği ile ilgili değildir. Bilhassa gerçek bir evlilik neticesinde vatandaşlık talebinde bulunulduğunda söz konusu şartın varlığı oldukça büyük önemi haizdir. Zira evlilik muvazaalı ise, diğer şartlar bakımından değerlendirme yapılırken bu durum tespit edilebilecektir.

Türk Vatandaşlık Kanunu'nda “*Milli güvenlik*” ve “*kamu düzeni*” kavramları izah edilmemiştir (Boz vd., 2020:17; Çelik Şeşen, 2018:15; OKTAY TEKİNSOY, s.7). Yönetmelikte de bu kavramlara istinaden bir açıklama yapılmamıştır.

Evlenme yolu ile vatandaşlık kazanmak isteyen kişilerin, herhangi bir suçtan dolayı hükümlü veya tutuklu olanların ya da yargılaması devam olunanların başvurularının kabul edilmeyeceğini söylemek mümkündür (Aybay vd., 2003, s.94; REÇBER/ÖZGENÇ, s.389; Erten, 2020:1368).

Bunun yanı sıra kurumlarca gerçekleştirilen araştırma neticesinde Anayasa ile kurulu olan devlet düzenini yıkmak amacıyla faaliyet sergileyen ve bu faaliyetlere iş birliği yapan kişilere Türk vatandaşlığının verilmesi söz konusu dahi olmayacaktır. Yine Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne karşı, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlarla ilgili faaliyetlerde bulunduğu belirlenen, bu bakımdan; isyan, casusluk ve vatana ihanet suçlarına katıldığı tespit edilen ya da silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı yapan, insan kaçakçılığı ve insan ticareti yaptığı veya iş birliği içinde bulunduğu tespit edilen kişiler de Türk vatandaşlığını kanunda belirtilen hiçbir yol ile kazanmaları mümkün değildir. Tüm bunlara ek olarak taksirli suçlar istisna olmak üzere ertelenmiş, zamanaşımına uğramış, hükmün açıklanması geriye bırakılmış, paraya çevrilmiş veya affa uğramış olsa dahi, altı aydan fazla hapis cezası alanlar Türk vatandaşlığını kazanamayacaklardır (Erten, 2020:1363). Bu düzenlemeler Yönetmeliğin madde 72/5 hükmünde yer almaktadır ve kamu düzeni ile milli güvenlik kavramlarını netleştirmeye yönelik açıklamalar ihtiva etmektedir (Erkan, 2019:331; Çelik,2021:492).

Bu aşamada belirtmekte fayda vardır ki, Danıştay 10. Dairesi'nin 05.10.2015 tarihli, 2012/8455 esas ve 2015/4050 karar sayılı ilamına göre; vatandaşlık başvurusunda bulunan yabancı, söz konusu suçlardan yargılanmış fakat hüküm olarak beraat kararı verilmiş ise, artık onun millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâli olduğuna karar verilmemelidir.

Başvuru sahibi için Milli İstihbarat Teşkilatı'ndan ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nden arşiv araştırması istenilir. Bu bakımdan belirtmek gerekir ki, arşiv araştırması vatandaşlık başvurularının değerlendirilmesi bakımından büyük bir öneme sahiptir.

Danıştay 10. Dairesi'nin 18.01.2021 tarihli 2016/13184, esas ve 2021/68 karar sayılı ilamında; evlenme yolu ile Türk vatandaşlığını elde etmek için başvuru yapıldığı ve yapılan arşiv araştırması neticesinde başvuru sahibinin Türk vatandaşlığına alınmamasının daha uygun olacağı yönünde görüş bildirilmesi üzerine, başvuru idare tarafından, “millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâli bulunmama” koşulunun yerine getirilmediği gerekçesi ile reddedilmiştir. Daha sonra idare mahkemesine yapılan başvuru neticesinde, davacının en az 3 yıldır Türk vatandaşı ile evli olduğu ve bu evlilikten olma çocuklarının bulunduğu, başvuru sırasında da evlilik birliğinin devam ettiği, evliliklerinin menfaat temelli olmadığı, yaşadıkları apartman içerisinde komşuluk ilişkilerinin mevcut olduğu, genel ahlâk ve adaba aykırı olarak bir yaşam şekillerinin mevcut olmadığı tespit edildiği ve başvuru sahibinin “millî güvenlik ve kamu düzeni” bakımından sakıncalı bir halinin bulunduğu ilişkin somut bir delil ve suçlama bulunmadığı ayrıca bu hususa dayanak niteliğinde bir belgenin olmadığı gerekçesiyle ret kararını iptal etmiştir. Danıştay TVK madde 10 hükmü ile idareye geniş bir takdir yetkisi verildiğini, bu durumun TVK madde 10 hükmü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini izah ederek idare mahkemesinin kararını bozmuştur. Ancak belirtmek gerekir ki, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halin varlığı nedeniyle vatandaşlık başvurusu reddolunacaksa, bu durumun somut belgelere dayandırılması yerinde olacaktır (DARDAĞAN KİBAR, s.6; Erkan, 2019:34).

Vatandaşlık başvurusunda bulunan yabancı kişinin değerlendirilmesi yapılırken, Türk vatandaşı olan diğer eşin mahkûmiyet kararları dikkate alınmamalıdır (Erdem, 2019:173) Cezaların şahsiliği ilkesi gereğince şayet bir suça iştirak ya da yardım ve yataklık yok ise, mahkeme tarafından tesis edilen hüküm yalnızca o kişiyi bağlamalıdır. Ancak bu husus doktrinde tartışmalı olduğu gibi Danıştay'ın da bu konuda çelişkili kararları mevcuttur. Danıştay 10. Dairesi'nin 09.02.2021 tarihli, 2016/1261 esas ve 2021/349 karar sayılı ilamında; TVK madde 10 hükmünün idareye takdir yetkisi tesis ettiğini, söz konusu yetkinin ise devletin hükümler alanıyla ilgili olduğunu izah etmiş ve sonrasında, idari makamın sahip olduğu takdir yetkisini kullanırken, idari işlemin amacıyla kişilerin sahip oldukları hak ve özgürlükleri üzerindeki olumsuz etkileri arasında bir denge sağlanmasının gerektiğinin altını çizmiştir. Söz konusu olayda bir Gürcistan vatandaşı, Türk vatandaşlığını evlilik yolu ile kazanmak amacıyla başvuruda bulunmuş ve gerçekleştirilen araştırma neticesinde karar olumlu yönde tesis edilmiştir. Fakat idare, buna rağmen vatandaşlık başvurusunu reddetmiştir. İdare, başvuruyu davacı ve eşi aleyhine birkaç çeşit suçtan adli işlem yapıldığı gerekçesi ile reddetmiştir. Ret kararına istinaden ikame edilen iptal davasında idare mahkemesi, Anayasa madde 41 hükmü uyarınca, ailenin korunması ve çocuk hakları bakımından aile kurumunun Türk toplumunun temeli olduğunu ve bu bakımdan devletin aile bireylerinin huzuru ve refahı için gereken tüm tedbirleri alması gerektiğini izah etmiştir. Somut olayda idarenin araştırması olumlu sonuçlanmış olsa dahi Türk vatandaşı ile en az üç yıl süreyle evli olan başvuru sahibinin vatandaşlık

talebinin reddedilmesinin, Anayasa'nın madde 41 hükmü kapsamında da hukuka aykırılık teşkil ettiğine ve bu bağlamda idarenin takdir yetkisine dayanarak tesis ettiği dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Temyiz edilen karar, Danıştay tarafından onanmıştır.

Benzer bir olayda ise Danıştay 10. Hukuk Dairesi'nin 11.11.2020 tarihli 2016/15612 esas ve 2020/4798 karar sayılı ilamında başvuru Irak vatandaşı bir kişidir. Türk vatandaşlığının evlilik yolu ile kazanılması amacıyla başvuruda bulunmuş ve idare başvuruyu reddetmiştir. Ardından bu kararın iptali istemi ile yargıya başvurulmuştur. Yapılan inceleme neticesinde İçişleri Bakanlığı karara konu başvuruda Türk vatandaşı olan eşin terör örgütü ile bağlantılı olduğu gerekçesi ile “*millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâli bulunmama*” şartının yerine getirilmediği ifade edilerek, başvuruyu reddetmiştir. Bu kararın ardından açılan davada ise yerel mahkeme, başvuru şartlarının mevcut olmasının vatandaşlığı kazanmak için hak sağlamayacağını izah ederek idari makamın bu konuda takdir yetkisini kullandığını belirtmiştir. Ancak evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması için başvuruda bulunan kişilerin taşınması gereken şartların sadece başvuru sahipleri bakımından aranması gerektiğini ve bu bağlamda Türk vatandaşı olan diğer eşin de bu şartları taşınmasının değerlendirme kriteri olmaması gerektiğini izah etmiştir. Böyle bir değerlendirmenin cezaların şahsiliği ilkesine aykırı olacağından, başvurucuya Türk vatandaşlığının verilmemesinin hakkaniyete aykırı olduğunu ifade etmiştir. Fakat Danıştay, idarenin tesis ettiği kararın idarenin takdir yetkisi kapsamında kaldığı gerekçesi ile idare mahkemesinin kararını bozmuştur. Kanaatimizce TVK madde 16 hükmünde yer alan evlenme yolu ile vatandaşlığın kazanılması hususunda aranılan şartlar yalnızca başvuran kişinin şahsında aranmalıdır.

3.4. Özel Durumlar

3.4.1. Evliliğin Butlanla Sakat Olması

Geçerli bir evlilik için TMK'da sayılan şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Evliliğin butlanı ise, kanunda sayılan bazı şartların yerine getirilmemiş olması ya da evlenmeye ilişkin irade beyanlarında sakatlık doğması gibi sebepler neticesinde mahkeme tarafından tesis edilen evliliğin butlanı kararının kesinleşmesi akabinde evliliğin sona ermesi halidir (Acun Mekengeç, 2023:263).

Evliliğin butlanı TMK uyarınca mutlak butlan ve nispi butlan olmak üzere ikiye ayrılmaktadır ve butlan sebepleri sınırlı sayıdadır (Hatemi ve Kalkan Oğuztürk, 2014:64; Kılıçoğlu, 2016:75).

Batıl olan yani geçerli olmayan bir evlilik neticesinde bir yabancı Türk vatandaşlığını kazanması istenilen bir durum değildir. Her nasılsa batıl bir evlilik neticesinde bir yabancı vatandaşlık kazanmış ise kazanılan vatandaşlığın istikbali konusunda kanun koyucu ikili bir ayrıma gitmiş ve iyi niyete vurgu yapmıştır. TVK madde 16/3 hükmü uyarınca, Türk vatandaşlığını kazanan yabancı evliliğin butlanına karar verildiği anda şayet iyiniyetli ise, kazanılan vatandaşlığın devam edeceği düzenlenmektedir. Yönetmelik madde 31/1 hükmünde ise, Türk vatandaşlığını evlilik ile kazanan kişinin evliliği butlan ile sona erdiyse, İçişleri Bakanlığınca yapılacak tahkikat sonrasında yabancı evlenmede iyiniyetli olduğu tespit edilirse Türk vatandaşlığını muhafaza edeceği düzenlenmiştir (Erten, 2014:297; Güngör, s.146).

Bilindiği üzere TMK Madde 156 hükmü uyarınca, Türk hukuk sisteminde bir evlilik batıl dahi olsa, hâkimin tesis edeceği butlan kararı kesinleşene kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurmaktadır. Türk vatandaşlığının kazanılmasına vesile olan bir evliliğin butlanı için hem Türkiye'de hem de yabancı bir ülkede dava açılabilir. Dava eğer Türkiye'de ikame edildiyse, hâkim MÖHUK Madde 13/1 hükmü uyarınca, tarafların evlenme anındaki milli hukukunu olaya uygular.

Evlenme yolu ile kazanılmış bir vatandaşlığa, butlan olan evliliğin etkileri TVK madde 16/3 hükmünde düzenleme altına alınmıştır. Burada incelenecek olan husus, Türk vatandaşlığını kazanmak amacıyla idareye başvuru yapıldığında, idari makamlarca evliliğin butlan olduğunun tespit edilebilmesi ihtimalidir.

Dünya üzerinde var olan bazı hukuk sistemleri çok eşliliğe onay vermektedir. Fakat bizim hukuk sistemimizde böyle bir uygulama yoktur. Söz konusu evliliğin hukuken geçerli olabilmesi için, MÖHUK madde 13/1 hükmü uyarınca, tarafların evlilik akdinin gerçekleştiği andaki milli hukuk sistemlerine bakılması gerekmektedir. Eğer bir Türk Vatandaşı ile yabancı bir kişi ilk evliliklerini

gerçekleştirmişler ise söz konusu bu evlilik TMK uyarınca geçerli bir evlilik ise evlilik yoluyla Türk vatandaşlığı kazanılabilir. Çünkü ikinci bir evlilik daha sonradan olursa, Türk hukuk sistemine göre batıl olan evlilik kurulan ikinci evlilik olacaktır. Böyle bir durum ile karşılaşan idare TVK madde 16 hükmünde yer alan şartların mevcut olup olmadığına bakacak ve söz konusu şartlar sağlanmış ise yabancı kişi Türk vatandaşlığını kazanabilecektir. Fakat bu aşamada unutulmaması gereken husus TVK madde 10 hükmü gereğince idareye tesis edilen takdir yetkisinin varlığıdır. Bu bakımdan idari makam Türk vatandaşının iki evlilik gerçekleştirmiş olduğunu öğrendiği anda Cumhuriyet Savcısına haber vermek suretiyle bu hususu ihbar etmesi yerinde olacaktır böylece Cumhuriyet Savcısı tesis edilen ikinci evliliğin mutlak butlanla sakat olup olmadığına ilişkin mahkemeye başvurabilecektir (Acun Mekengeç, 2023:263).

Bu aşamada değerlendirilmesi gereken bir başka husus ise, tarafların evliliği tesis edilen ilk evlilik olmakla beraber Türk Vatandaşı ile evlenen yabancı kişi ile arasında kurulan evlilik akdi sonrasında yabancı kişinin sonradan yurtdışında ikinci bir evlilik daha tesis ettiği durumdur. Bu aşamada idari makam tarafından ikinci evlilik anlaşılırsa idare bu aşamada başvuruda bulunan kişinin kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin mevcut olduğu kanısı ile başvuruyu reddedebilecektir zira çok eşlilik toplumda geçerli olan genel ahlak anlayışı ve objektif değer yargısına göre kamu düzenini bozacak mahiyettedir (Acun Mekengeç, 2023:263).

Türk vatandaşı olan eş, TMK uyarınca geçerli bir evliliği varken ikinci bir evlilik kurmuş ve söz konusu ikinci evliliğe istinaden yabancı kişi Türk vatandaşlığı başvurusunda bulunmuş ise, taraflardan birinin Türk vatandaşı olması hasebiyle ikinci evlilik batıl olacaktır. Fakat söz konusu ikinci evlilik şeklen geçerli bir evliliktir. Bilindiği üzere evlilik batıl da olsa hâkim kararına kadar geçerli bir evliliğin sonuçlarını doğuracaktır. Vatandaşlık başvurusunu değerlendiren idare, evliliğin batıl olduğuna hükmedemez. Bu aşamada idari makam TMK madde 147 hükmü uyarınca, evliliği Savcılığa haber vermeli ve neticesinde mahkemede evliliğin butlanına hükmedilmesi gerekmektedir. İdare burada sadece başvuruda bulunan kişinin Türk vatandaşlığına alınıp alınmayacağı hususunda değerlendirme yapmalıdır. Evliliğin butlanı davası sırasında yetkili mahkeme MÖHUK madde13/1 hükmü uyarınca uygulanacak olan hukuku tespit edecektir. Şayet mahkeme evliliğin butlanına karar verirse bu aşamada mevcut ve geçerli bir evlilik olmadığından Türk vatandaşlığı başvurusu reddedilecektir. Ret sebebi olarak da ön şart olan “*Bir Türk vatandaşı ile en az 3 yıldır evli olma*” şartının yerine getirilmemesi gösterilecektir. Bu durumda evlilik yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılması mümkün değildir ve başvuru için yerine getirilmesi gereken şartlardan birisi eksik olduğu için idarenin takdir yetkisinden söz etmek mümkün değildir (Acun Mekengeç, 2023: 264). Fakat mahkeme her zaman evliliğin butlanına karar vermeyebilir. Örneğin; iki evliliğin mevcut olmasına rağmen, mahkeme butlan kararı vermeden önce ilk evlilik sona ermiş olabilir bunun yanı sıra ikinci evlilikte diğer eş iyiniyetli olabilir, böyle istisnai durumlar varsa TMK madde 147/3 hükmü uyarınca, mahkemece evliliğin butlanına karar verilemez. Mahkeme uygulanacak hukuku tespit ettikten sonra, bu veya buna benzer bir nedenle ikinci evliliğin butlanına henüz karar verilmemiş ve de ilk evlilik sona ermiş ise, ikinci evlilik geçerli olabilmektedir. Böyle bir durumda idari makam TVK madde 16 hükmündeki koşulları sağlayan yabancı kişinin evlilik yolu ile Türk vatandaşlığını kazanmasına yönelik karar tesis edebilir. En önemli husus ise, batıl olan bir evlilik ile Türk vatandaşlığı kazanılmışsa, TVK madde 16/3 hükmü uyarınca, kazanılan vatandaşlığın akıbeti yalnızca evlenmede iyi niyetin olup olmadığına göre değişiklik gösterecektir.

Tüm bu ihtimallerin dışında, iki yabancı evlendiği bunun akabinde yabancılardan birinin sonradan Türk vatandaşlığını kazandığı ve diğer eşin kanuni şartları sağlayarak evlenme yolu ile vatandaşlık başvurusunda bulunduğu durumu değerlendirmek gerekmektedir. Söz konusu örnekteki evlilik yine butlan sebebiyle batıl olabilir. İdari makam yapılan başvuru neticesinde bu durumu tespit ederse yine evliliğin butlanına karar veremeyecektir. Diğer durumlarda da izah edildiği gibi, idarenin bu aşamada sadece butlan olduğunu düşündüğü evliliği Cumhuriyet Savcısına ihbar etmesi ve mahkemenin kararı neticesinde vatandaşlık başvurusunu sonuçlandırması hukuka uygun olacaktır. Fakat belirtmekte fayda vardır ki Cumhuriyet Savcısı yalnızca mutlak butlan halinde dava açma yetkisine sahiptir, nispi butlanın tespiti yapılır ise Savcılığın dava açma hakkı bulunmamaktadır.

3.4.2. Türk Hukukunda Düzenlenmeyen Evlilik Benzeri Yaşam Modelleri

Evlilik, Türk hukukuna göre; tam ve sürekli olarak hayat ortaklığı kurmak amacıyla iki farklı cinsiyetten kişinin, kanunun öngördüğü şekil ve şartlar altında birleşmesi olarak tanımlanmaktadır (ÖZTÜRK, s.17). Türk hukuk sistemine göre bir evliliğin geçerli olabilmesi için temel şartlardan birisi, evlenecek olan kişilerin farklı cinsiyetlerden olmalarıdır. Bilhassa TMK madde 136 hükmü başta olmak üzere, kanunun birçok hükmünde bu husus vurgulanmıştır. Örneğin TMK madde 134 hükmünde geçen; “birbiriyle evlenecek erkek ve kadın” ifadesi ile ya da TMK madde 136 hükmünde yer alan “erkek ve kadından her biri” ifadesi ile evliliğin bir erkek ve bir kadın arasında kurulması zorunluluğu belirtilmiştir.

Evlilik benzeri yaşam modelleri kavramı, evli eşler gibi aleni ve sürekli mahiyeti haiz birliktelikleri izah etmek amacıyla kullanılmaktadır. Söz konusu modeller gerçek bir evliliğe benzemekle beraber, şekil açısından evliliklerden ayrılmaktadır (ÖZTÜRK, s.17). Evlilik benzeri yaşam modellerine örnek olarak; *common law evlilik*, *kayıtlı birliktelik* ve *uzun süreli birlikte yaşama* modelleri gösterilebilir (detaylı bilgi için bkz. ÖZTÜRK, s.17). Türk hukukuna göre, TMK uyarınca kurulmuş bir evlilik dışında birlikte yaşayan kişiler Anayasa’nın aileyi koruyan hükümlerinden ve elbette ki aile hukukuna özgü uygulamalardan yararlanamamaktadırlar. Örneğin Türkiye’de sıklıkla karşılaştığımız dini nikah ile birlikte yaşayan kişiler evli kabul edilmemektedirler. Hatta Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 29.06.2010 tarihli, 2010/4392 esas ve 2010/11584 karar sayılı ilamında da görüleceği üzere, kişilerin evlenme niyeti olmaksızın birlikte yaşamaları nişanlılık ilişkisi kapsamına dahi alınmamaktadır, bu hususta birçok yargıtay kararı mevcuttur (TEKDOĞAN, 2017/BAHÇIVAN, s.120).

Evlenme yolu ile Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen kişinin yerine getirmesi gereken en temel şart gerçek bir evliliktir. Bilhassa evliliğin resmi bir evlilik olması gerekmektedir. Bir başka ifade ile, *common law evlilik*, *kayıtlı birliktelik* ya da *uzun süreli birliktelikler* veya *dini nikahlı birliktelikler* kişinin evlenme yolu ile vatandaşlık kazanmasına sebebiyet vermemektedir. Söz konusu yaşam modelleri Türk hukukunda kabul edilen kurumlar değildir. Doğal olarak da bu şekilde birlikte yaşam süren kişiler için vatandaşlık kazanım süreçleri kanunlarda düzenlenmemiştir. Kanunlar uyarınca gerçekleşmiş resmi bir evlilik birliği içinde en az 3 yıldan beri evli olmayan kişiler, şartı sağlayamadıkları için başvuruları reddolunacaktır.

Bazı ülkelerin hukuk sistemlerinde, evlilik benzeri yaşam modelleri hüküm altına alınmış olduğundan, vatandaşlık kazanım süreçlerinde de bu tür birlikteliklere yer verilmiştir. Örneğin Alman hukukunda resmi evliliğin yanı sıra bir de evlilik benzeri birliktelikler kanunlarda yer almaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak Alman vatandaşlığının kazanılması bakımından evli veya kayıtlı partnerinin Alman vatandaşı olması halinde vatandaşlığın kazanılabileceği Alman Vatandaşlık Kanunu’nda düzenlenmiştir. Yine Hollanda hukukuna göre, üç yıldan beri statü temelli kayıtlı birliktelik yaşayanların vatandaşlık kazanmaları diğer yollara nazaran çok daha kolay yollar ile gerçekleşmektedir (TEKDOĞAN, 2017/BAHÇIVAN, s.120).

Türk hukuk sistemine göre aynı cinsten iki kişinin evlenmesi mümkün değildir. MÖHUK madde 13/1 ve 2/3 hükmü uyarınca tarafların yerel hukuk sistemleri aynı cinsten bireylerin evliliğine müsaade etse bile kamu düzeni gereğince söz konusu evlilik Türkiye’de gerçekleşemez. Ayrıca TMK’da belirtilen evlilik için müsaade edilmiş yaş sınırından daha küçük bireylerin evlenmesi de Türk hukuk sistemine göre kabul görmemektedir. Küçüğün milli hukuku bu evliliğe müsaade etse dahi bu evliliğin Türkiye’de kurulması mümkün değildir. Doktrinde bu husus bazen iki taraflı evlenme engeli bazen de tek taraflı evlenme engeli olarak kabul edilmektedir (Çelikel ve Erdem, 2016:228) Ayrıca konunun doğrudan doğruya kamu düzeni müdahalesi kapsamında ele alınması gerektiğini savunan görüşler de mevcuttur (ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİGENMEŞE, s.125). Şayet bir Türk vatandaşı aynı cinsiyette olan bireylerin evliliğine müsaade eden bir başka hukuk sisteminde biri ile evlenmiş olursa, vatandaşlık başvurusu bakımından herkesin milli hukuk sistemi dikkate alınması gerektiğinden, Türk vatandaşı kişinin aynı cinsiyetten biriyle evliliği yokluk yaptırımına tabi olacak ve yabancıнын başvurusu reddedilecektir (Acun Mekengeç, 2023:267). Ayrıca belirtmek gerekir ki idarenin bu konuda bir takdir yetkisi bulunmamaktadır (Güngör, s.144).

Ülkemizde sıklıkla karşılaşılan dini nikahlı birlikteliklere değinmekte fayda vardır. Resmi nikah olmaksızın, çiftlerin dini nikahla birlikte yaşamaları Türk hukukunda evlilik olarak değerlendirilmemektedir. Bu bakımdan söz konusu evlilik Türk hukuk sistemine göre geçersizdir. Fakat

bu çift dini nikah ile yurt dışında evlenmiş ise ve bu evlilik o ülke için geçerli ise yani dini nikah o ülke için resmi nikah statüsünde ise, bu evlilik Türk hukukunda da geçerli bir evlilik olarak değerlendirilmektedir. Başka bir anlatım ile, söz konusu evlilik; ehliyet ve şartları bakımından ayrıca şekil açısından geçerli bir evlilik akdi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu aşamada TVK madde 16 hükmünde aranan diğer koşullar da sağlanmış ise, evlilik yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılması mümkündür. Bu koşulları sağlayan bir evliliğin TVK madde 16/1-c uyarınca kamu düzenine engel olmayacağını söylemek gerekir. Elbette ki, yurt dışında gerçekleşen dini nikah o ülkenin hukuk sistemine göre resmi şekil değilse, bu evlilik Türk hukuk sistemine göre de geçersiz sayılacaktır. Doğal olarak böyle bir evlilik ile Türk vatandaşlığının kazanılması mümkün değildir.

4. EVLENME YOLUYLA TÜRK VATANDAŞLIĞININ KAZANILMASINDA İDARENİN TAKDİR YETKİSİ

4.1. TVK Madde 10 Hükmü Uyarınca İdarenin Takdir Yetkisi

Türk vatandaşlığının kazanılması hususunda idareye takdir yetkisi tanınmıştır. Doktrinde Türk vatandaşlığını kazanabilmek için aranan şartları taşımanın vatandaşlığın kazanılmasında yabancıya mutlak bir hak sağlamayacağı şeklinde “kesin ve emredici” nitelikte olan, “mutlak takdir yetkisi” öngören ve hatta “zımnî/dolaylı yasama kısıntısı” getiren hükmün de etkisiyle, tüm şartları taşıyan yabancıların dahi Türk vatandaşlığına alınmamasının salt “Devletin hükümranlık/egemenlik hakkı” gerekçesiyle reddedilmesinin hükümet tasarrufu teorisini çağrıştırdığı ileri sürülmektedir (Kaya, 2016:650). Bilindiği üzere 1961 ve 1982 Anayasalarında hükümet tasarrufu yaklaşımına son verilmiştir. Daha sonraki süreçte, Danıştay kararlarında, 1961 Anayasasından önceki dönemlerde hükümet tarafından verilen vatandaşlığa yönelik kararların, idari kararlar değil siyasi kararlar olduğu kabul edilmiştir. Tüm bunlara ek olarak hükümet tasarrufu olduğu kabul edilen söz konusu kararlar yargı denetiminin dışında bırakılmıştır. Şu anda da vatandaşlığa alınmaya ilişkin idari işlemlere yönelik kararlarda Danıştay tarafından sıkça devletin hükümranlık/egemenlik yetkisine vurgu yapılmasının hükümet tasarrufuna gönderme mahiyetinde olduğu ifade edilmiştir (Uyanık, 2021:515). TVK madde 10 hükmü, idarenin takdir yetkisinin dayanağını oluşturmaktadır. İlgili kanun hükmü “*Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen bir yabancı, bu Kanunda belirtilen şartları taşıması hâlinde yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabilir. Ancak, aranan şartları taşımak vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak bir hak sağlamaz*” şeklindedir. Hükmün son cümlesinde yer alan “mutlak hak sağlamaz” ifadesi sayesinde idarenin sahip olduğu takdir yetkisi pekiştirilmiştir. Buradan anlaşılması gereken husus, şudur ki; yetkili makam kararı ile vatandaşlık kazanmak isteyen kişi, kanunda yer alan şartları sağladığında yalnızca başvurma hakkına sahip olacaktır. Başvuru neticesinde karar verme yetkisi idari makama aittir. Bu bakımdan da idarenin takdir yetkisi sadece şartları sağlayan yabancılar için mevcuttur. Başka bir anlatım ile, şartları sağlamayan ama başvuruda bulunan yabancılar için idare takdir yetkisini kullanamaz.

Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un madde 28 hükmü uyarınca TVK madde 10 hükmüne ikinci fıkraya eklenmiştir. Söz konusu ekleme ile madde hükmü “*Bu Kanun uyarınca sonradan Türk vatandaşlığının kazanılmasında uygulanacak temel ilke ve esaslar ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri alınmak suretiyle Bakanlıkça belirlenir*” şeklini almıştır. Bu düzenleme sayesinde idarenin takdir yetkisi vurgulanmış bir şekilde kanunda yerini almıştır (Erdem, Vatandaşlık Hukuku, s.121; Erkan, s.424; Uyanık, 2021:510). Buna ek olarak doktrinde yer alan bir başka görüş ile, madde hükmüne yapılan ekleme ile, idarenin takdir yetkisini kullanması hususuna yerindelik değerlendirmesi getirmek amacıyla bu eklemenin yapıldığı ifade edilmiştir (Güngör, s.78; Erkan, s.128; Uyanık, 2021:509).

İdareye TVK madde 10 hükmü uyarınca tanınan takdir yetkisi yalnızca belirli sebeplerin varlığı halinde, kanunda izin verilen konularda karar alıp almama hususundadır. Bu aşamada idari işlemin konu unsuru kanun hükmünde net bir şekilde düzenlenmiş olmasına rağmen idari makamların takdir yetkisi bulunmaktadır (Kırışık, s.56). Bir diğer anlatımla, TVK madde 16 hükmü uyarınca aranan koşullar gerçekleşmiş olsa bile, idare vatandaşlık talebinde bulunan yabancıya olumlu dönüş yapmak zorunda değildir. Yani idari makamlar, kanunda belirlenen şartların varlığı halinde, yabancıyı Türk vatandaşlığına alıp almama konusunda uygun kararı verme yetkisine sahiptir.

Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancıların başvurusu, iç ve dış politikalar, devletin genel güvenliği ya da siyasi çıkarları doğrultusunda sakıncalı bulunuyor ise, idare başvuruyu reddetme yetkisine sahiptir. Çünkü Türk vatandaşlığına alma kararı devletin hükümlerle ilgili bir karardır. Bilhassa güvenlik hususunda sakıncanın mevcudiyeti, vatandaşlık talebinin yapıldığı güncel dönem koşulları çerçevesinde değerlendirilecektir (Nomer, 2018, s.79; Güngör, s.81). İdare başvuru şartlarını sağlayan yabancı için, başvuru şartlarını sağlamadığı gerekçesi ile başvurusunu reddedemeyeceği gibi, başvuru şartlarını hiç yerine getirmemiş biri için de takdir yetkisini kullanarak vatandaşlık tesis edemez (Nomer, 2018:79). Danıştayın vermiş olduğu bir kararda, davacı Azerbaycan uyruklu yabancı 04.12.2008 yılında bir Türk vatandaşı ile evlendiği, daha sonra da evlenme yolu ile vatandaşlık kazanmak için başvuruda bulunduğu ancak başvurusunun reddedildiğini, ilk derece mahkemesinin Türk vatandaşı eşin vefatı sebebiyle “*en az üç yıldan beri Türk vatandaşı ile evli olan ve evliliği devam eden yabancı*” şartını taşımadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verdiği, ancak başvuru sırasında evliliğin devam ettiği, Türk vatandaşı eşin vefat etmediği, diğer şartların da sağlanmış olduğu gerekçesi ile idare mahkemesinin kararını bozmuştur. Söz konusu kararda TVK’da vatandaşlık başvurusu için gerekli olan şartların açıkça sayıldığı ve bu yönde yetkili makamın takdir yetkisinin olmadığı izah edilmiştir. Ayrıca Danıştay, idarenin takdir yetkisini objektif esaslara göre ve kamunun yararına uygun olacak şekilde kullanması gerektiğini, şayet başvuru sahibinden kaynaklanan subjektif değerlendirmeler gerekiyorsa bunların somut bir şekilde ortaya konulması ve belgelendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Kanaatimizce Danıştayın tesis etmiş olduğu karar yerindedir ve hukuka uygundur. Zira idari makam aslında başvuru şartlarını taşıyan bir yabancıların Türk vatandaşlığına alınmamasına ilişkin bir takdir yetkisi kullanmamıştır. İdare burada başvuru şartlarını sağlayan bir yabancıların aslında başvuru şartlarını sağlamadığına yönelik bir karar vermiş ve bunu da takdir yetkisini kullandığını söyleyerek yapmıştır. Her ne kadar idarenin takdir yetkisi mevcut ise de böyle bir durumda idareye takdir yetkisi tanınmamıştır (Tüysüz, s.53; Uyanık, 2021:495). Ayrıca başvuru sonrasında Türk vatandaşı eşin vefatı halinde aile birliği içinde yaşama şartının aranmayacağı TVK madde 16/2 hükmü ile sabittir. Örnek olayda idarenin takdir yetkisi için sahip olduğu sınırları aştığını söylemek yerinde olacaktır.

Özetle idarenin takdir yetkisini kullanmak sureti ile tesis edeceği işlemler, kanun hükümlerinin öngördüğü sonuca ilişkin olmalıdır. Yoksa idari işlem konu unsuru açısından hukuka aykırı olur (Kaya, 2021:220). İdare Türk vatandaşlığını kazanmak için yapılan başvuru neticesinde, başvuruyu kabul edebilir ya da reddedebilir. Bu hususa ilişkin başkaca bir karar vermesi mümkün değildir. Bunun yanı sıra elbette ki idari makamlar başvuruya olumlu cevap verecek ise kanun hükümlerinde sayılan koşulların gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Doktrinde yer alan bir görüşe göre, idarenin bir karar alma ya da almama bakımından, konu unsurunda sahip olduğu takdir yetkisinin genel olarak “yerindelik” alanında kaldığı ve bu nedenle bu tarz işlemlerin yargı denetimi dışında kaldığının söylenebileceği, fakat idari makamların mevzuatta izah edilen sebepten daha başka bir karar tesis etmesi ya da mevzuatta gösterilen sebep gerçekleşmeden karar tesis etmesi durumunda hukuka aykırı hareket etmiş olacağı ve idari yargı organının da bu idari işlemi iptal edebileceği belirtilmektedir (Kırışık, s.57).

4.2. TVK madde 16 Hükmünde Aranılan Şartlar Bakımından İdarenin Takdir Yetkisi

Yetkili makam kararına istinaden Türk vatandaşlığının kazanılması hususunda her yol için farklı şartların varlığı aranmaktadır. Kanun hükümlerince belirlenen bu koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti ve kararı yetkili makama aittir. Kanun hükmünde belirtilen bazı koşullar yoruma kapalıdır. Mesela, olağan yolla Türk vatandaşlığının kazanılabilmesi için kanun hükmünde belirtilen ve aranan bir şart olarak, başvuru tarihinden geriye doğru en az beş yıl Türkiye’de ikamet etmesi gerekliliğidir. Bu şart yoruma açık değildir ve belgeler ile ispatı zorunludur. Fakat bazı şartlar yorumlanabilmektedir. Her ne kadar Yönetmelik ile netlik oluşturmaya çalışılsa da bazı zamanlar somut olay özelinde yetkili idari makamın yorum yapmaya ihtiyaç duyduğu anlar olabilmektedir.

Evlenme yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılması bakımından başvurucuda aranması gereken ön şart, en az üç yıldan beri bir Türk vatandaşı ile evlilik birliği içerisinde olmasıdır. Bu evliliğin başvuru anında da devam ediyor olması gerekmektedir. Başvuru neticesinde en az üç yıldan beri evlilik birliği içerisinde

yaşanıyor olduğu belgeler ile ispat edilmelidir ve bu hususta idarenin takdir yetkisi bulunmamaktadır (Aybay vd., 2003:403).

Türk vatandaşlığının evlenme yolu ile kazanılması bakımından aranan asli şartlardan ilki ise, “aile birliği içerisinde yaşama” koşuludur. Bu aşamada yetkili idari makam evlilik birliği içerisinde yaşanıp yaşanmadığının tespitini yorumlayarak yapacaktır. Önemle belirtmek gerekir ki, bu değerlendirme sübjektif bir değerlendirme değildir. Diğer bir anlatımla, bu değerlendirme, toplumda geçerli olan genel ahlak anlayışına uygun ve objektif değer yargılarına dayanarak yapılır. Bu bakımdan da bu değerlendirme yapılırken idarenin takdir yetkisinin olmadığını söylemek yerinde olacaktır (Tüysüz, s.132).

Türk vatandaşlığının evlenme yolu ile kazanılmasında aranacak olan asli şartlardan ikinci ise “*evlilik ile bağdaşmayacak faaliyette bulunmama*” koşuludur. Yönetmelikte örnek mahiyetinde birkaç davranış bu kapsamda sayılmıştır. Örnekleme olarak sayılması hasebiyle idari makam önüne gelen başvuruyu değerlendirirken başkaca faaliyetleri de bu kapsamda değerlendirebilmektedir. Bu değerlendirme elbette ki sübjektif olmayacak, genel anlayışa uygun ve objektif bir değerlendirmenin ürünü olacaktır. Sübjektif bir değerlendirme yapılmaması hasebiyle idarenin bu konuda da takdir yetkisinin olmadığına yönelik görüşler mevcuttur (Acun Mekengeç, 2023:271).

Türk vatandaşlığının evlenme yolu ile kazanılmasında aranan asli şartlardan sonuncusu ise “*milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama*” koşuludur. Kanun lafzında geçen bu ifade belirsiz hukuki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Belirsiz hukuki kavramların varlığı halinde, idarenin takdir yetkisinin varlığı söz konusu kavramların içeriğinin nasıl doldurulacağı ile ilgilidir (Tüysüz, s.57; TANRIBİLİR, s.40; Erten, 2020:1356). Belirsiz hukuki kavramların yorumlanmasında idarenin sübjektif esaslara göre hareket edebileceği kanaati hasıl olursa takdir yetkisinin varlığından, objektif esaslara göre içeriği doldurması gerektiği kanaati hasıl olursa ise takdir yetkisinin mevcut olmadığından bahsetmek yerinde olacaktır. Bu tespitlerin yapılabilmesi için bu husustaki kanuni düzenlemelerin incelenmesi gerekli olacaktır.

Belirsiz hukuki kavramların içeriğinin tespiti için TVK madde 11 hükmü gerekçesi ile Yönetmelik madde 28/2-c ve 72/5 hükümleri yol gösterici mahiyettedir. Yönetmelik madde 72/5 hükmünün son cümlesinde “*taksirli suçlar hariç olmak üzere ertelenmiş, zamanaşımına uğramış, hükmün açıklanması geriye bırakılmış, paraya çevrilmiş veya affa uğramış olsa dahi, altı aydan fazla hapis cezası alanlar...*” ifadesinin iptal edilmesi amacıyla tesis edilen davada Danıştay 10. Dairesi’nin 15.10.2020 tarihli, 2015/1612 esas ve 2020/3837 karar sayılı ilamında; madde hükmünün milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından Türk vatandaşlığına alınmada engel teşkil edecek suç ve cezalara ilişkin açıklama yaptığı izah edilmiştir. Bu hususta bir başka görüş ise, belirsiz hukuki kavramlarının içeriğinin belirlenmesi aşamasında idarenin sübjektif değil objektif esaslara göre hareket etmesi gerektiğinden idarenin bağlı yetkisinin varlığından bahsedilmiştir (Doğan, 2017:71; Tüysüz, s.58; Erten, 2020:1360). Bu hususta doktrinde yer alan bir başka görüş ise, belirsiz hukuki kavramların objektif değerlendirilmesinin mümkün olmaması hasebiyle idareye bu konuda geniş bir takdir yetkisi tanındığını izah etmiştir (ŞİT KÖŞGEROĞLU s.170; Erdem, 2019:175; Erkan, Millî Güvenlik ve Kamu Düzeni, s.35; Erten, Millî Güvenlik, s.1358; TANRIBİLİR, Evlenme ve Vatandaşlık, s.3042; Uyanık, 2021, s.519). Tüm bunlara ek olarak, Vatandaşlık Hukuku alanına kanunilik ilkesi egemen olduğundan, “*milli güvenlik*” ve “*kamu düzeni*” gibi muğlak kavramlara yer verilmesi ihtiyacının zaten olmadığını savunan görüşler de mevcuttur (TANRIBİLİR, Vatandaşlığın Kazanılması, s.42).

4.3. Evliliğin Butlanında İdarenin Takdir Yetkisi

Türk vatandaşlığını evlenme yolu ile kazanan yabancınn evliliği hakkında butlan kararı verilirse, Yönetmelik madde 31/1 hükmü uyarınca Türk vatandaşlığını kaybeder. Ancak TVK madde 16/3 hükmü uyarınca, evlenmede iyi niyetli olan yabancı Türk vatandaşlığını muhafaza etmeye devam eder. Bu bakımdan İçişleri Bakanlığınca, başvurucunun evlenmede iyi niyetli olduğuna kanaat getirilmişse, Türk vatandaşlığı devam edecek, ancak kötü niyetli olduğu tespit edilirse Türk vatandaşlığı sona erecektir.

Yönetmelik madde 31/1 hükmü uyarınca iyi niyet tespiti İçişleri Bakanlığının yapacağı inceleme neticesinde ortaya çıkacaktır. Yönetmelik hükmünde bu tespitinin nasıl yapılacağı, bu karara nasıl varılacağı ya da iyi niyet kötü niyet incelemesinin nasıl yapılacağı ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu aşamada iyi niyetin tespiti bakımından idarenin takdir yetkisine sahip olup olmadığı hususu üzerinde durmakta fayda vardır. Madde hükmünde yer alan butlan ifadesi hem mutlak butlan hem de nispi butlan için kullanılmıştır. Evliliğin butlanında iyi niyetli olma hali, Türk hukuk sistemlerine göre, evlilik anında evliliği batıl kılan bir sebebin varlığından haberdar olup olmama ya da gerekli özeni gösterseydi dahi bu durumu bilemeyecek durumda olma hali ile ilgilidir (Erdem ve Makaracı Başak, s.79; Kılıçoğlu, 2016:85). Bu bakımdan yabancı eşin evliliğin batıl olduğunu bilmemesi ve bilmesi gerekmemesi gerekmektedir (Doğan, 2017, s.105). Örneğin evlilik başvurusu sırasında bir sorun çıkmadığında yabancı eşin, Türk eşin evli olup olmadığını araştırması beklenemez. Böyle bir durumda da yabancı eşin gerekli özen ve dikkati göstermediğini ileri sürmek hukuka aykırı olacaktır (Erdem ve Makaracı Başak, s.80). Bilhassa Türk vatandaşı olan eş, yabancı bir ülkede gerçekleştirmiş olduğu evliliğini Türk yetkili makamlarından gizlemiş olabilir böyle bir durumda Türk vatandaşlığını kazanmak için başvuran eşin iyi niyetli olduğunu söylemek yerinde olacaktır (Erten, Evliliğin Butlanı, s.267). Bu aşamada belirtmekte fayda vardır ki doktrinde yer alan bir diğer görüşe göre yabancı eşin söz konusu evliliği vatandaşlık kazanmak için yapmaması gerektiği yoksa kötü niyetli sayılacağı savunulmaktadır (REÇBER/ÖZGENÇ, s.381).

Evliliğin butlanına ilişkin ikame edilen bir davada iyi niyet/ kötü niyet tespiti yapılmış olabilir böyle bir durumun varlığı halinde İçişleri Bakanlığı mahkemenin tespiti ile bağlı kalmak zorundadır (Erten, Evliliğin Butlanı, S.272). Çünkü yasama yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymakla mükelleftir. Anayasa madde 138/4 hükmü uyarınca söz konusu organlar ve idare, mahkeme kararlarını olduğu gibi uygulamak zorundadırlar ve bu kararları değiştirmeleri kanunen mümkün değildir. Ancak mahkemeler bu hususa ilişkin her zaman bir tespit yapmazlar. Böyle bir halin varlığında İçişleri Bakanlığı iyi niyetin ya da kötü niyetin varlığını tespit etmek zorundadır (Erten, Evliliğin Butlanı, s.272). Başvurucunun evliliğin butlanına sebebiyet verecek bir hususu bilmesi ve idareden gizlemesi hali, idarenin yanıtlanması anlamına geldiğinden, bu durumun yaptırımı, TVK madde 31 hükmü uyarınca, Türk vatandaşlığının iptali olacaktır.

5. İDARENİN TAKDİR YETKİSİNİN YARGISAL DENETİMİ

İdarenin takdir yetkisi yalnızca hukuka uygunluk denetimi ile sınırlandırılmıştır. İdari makamlar Türk vatandaşlığının kazanılması hususunda hukuka uygun karar tesis etmek zorundadırlar. Dolayısıyla idare takdir yetkisini kullanırken objektif olmalıdır. İdarenin Uluslararası Hukuk kapsamında kabul gören temel ilkelere uygun kararlar tesis etmesi elzemdir (Erkan, 2019:424). Tüm bunların yanında takdir yetkisi kullanılırken, sosyal devlet ilkesi, aile birliğinin korunması, idarenin bütünlüğü, eşitlik, ölçülülük, savunma hakkı, düşünce ve kanaat özgürlüğü gibi temel anayasal ilkelere riayet etmesi gerekir. Elbette ki idari işlem tesis edilirken kamu yararı ve hizmet gereklerine uygun hareket edilmelidir (Nohutçu, 2016:320; Seçkin ve Üstün, s.516).

Vatandaşlığa kabul sürecinde idare, tesis ettiği kararda mutlak surette gerekçe belirtmelidir. Aksi takdirde idarenin tesis ettiği kararın hukuka uygunluk denetimi güçleşecektir. Ayrıca başvuruda bulunan yabancıların savunma hakkı kısıtlanmış olacaktır. Netice olarak sebebini bilmediği bir ret kararı yargıya taşımak başvuru için güç olacaktır. Bilhassa idari işlem yargıya taşınacaksa mutlaka gerekçesinin gösterilmiş olması gerekmektedir (Uyanık, 2021:519). Böylelikle idari yargı, hukuka uygunluk denetimi yaparken idari makamın ortaya koyduğu sebebi ve söz konusu sebebin gerçekleşip gerçekleşmediğini denetleme imkanına sahip olacaktır (Erkan, 2019:425; Kalabalık, 1997:172).

İdari işlem yargıya intikal edecek olursa, yargı organlarının denetimi yalnızca vatandaşlığa kabul ya da ret kararının hukuka uygunluğu ile sınırlı olacaktır. Yargılama ile idari makam kabul ya da ret seçeneklerinden birini tercih etmeye zorlanamaz. Bilindiği üzere idari makamlar önüne gelen başvurunun sonucunu belirlerken, kamu yararı ve hizmet gereklerine en uygun olan sonuca ulaşmak için takdir yetkisi ile donatılmıştır. Bu aşamada belirtmekte fayda vardır ki, yargı makamları önlerine gelen uyuşmazlığı çözümlerken, idarenin yerine geçmek sureti ile bir karar tesis etmezler aksi takdirde yargı mercileri vasıtası ile idarenin sahip olduğu takdir yetkisi ortadan kaldırılmış olur ki, bu durum da Anayasa madde 125/4 hükmüne aykırıdır.

İdareye tanınan takdir yetkisinin kapsamı bakımından önemli olan bir yargı kararında; Cezayir uyruklu bir yabancı, evlenme yoluyla Türk vatandaşlığını elde etmek amacıyla başvuru yapmış fakat başvuru, yabancının millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hâli olması sebebiyle reddedilmiştir. Söz konusu ret kararına istinaden açılan iptal davasında ilk derece mahkemesi Türk vatandaşlığına alma konusunda idarenin takdir yetkisine sahip olduğunu ve konunun bu kapsamda kaldığını ileri sürerek, idari işlemde hukuka aykırılığın mevcut olmadığı yönünde karar tesis etmiştir. Bu karara karşı başvurusu reddedilen yabancı Ankara Bölge İdare Mahkemesi'ne başvurmuştur. Ankara BİM, 10. İDD, 15.11.2017 tarihli, 2017/871 esas ve 2017/1085 karar sayılı ilamı; "... 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 10. maddesinde, aranan şartları taşımanın vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak bir hak sağlamayacağı kurala bağlanmış olup, Devletin hükümranlık hakkının doğal bir sonucu olarak yabancıları Türk Vatandaşlığına kabul edip etmeme konusunda idarenin takdir yetkisi bulunduğu kuşku bulunmamaktadır. Bu yetkinin ancak kanunun temel ilkeleri, kamu yararı ve hizmet gerekleri göz ardı edilerek kullanıldığının kanıtlanması ya da idari yargı merciince saptanması hâlinde, dava konusu edilen işlemin sebep ve maksat yönlerinden hukuka aykırılığı sebebiyle iptalini gerektireceği açıktır. Bütün idari işlemler, nihai olarak kamu yararını gerçekleştirme hedefine yönelmek durumunda olduğundan idari işlemin amaç unsuru bakımından hukuka aykırı sayılabilmesi için idari işlemin tesis edilmesinde kamu yararı dışında bir amacın gözetilmiş olması gerekir. Anayasa Mahkemesi kararlarında kamu yararı kavramından ne anlaşılması gerektiği ortaya konmuştur. Buna göre, kamu yararı, genel bir ifadeyle, bireysel, özel çıkarlardan ayrı ve bunlara üstün olan toplumsal yararı ifade etmektedir..." hükmünü ihtiva etmektedir. Görüleceği üzere, yargılama neticesinde işlemin iptali talebinin reddine yönelik tesis edilen karar kaldırılmıştır. Bölge İdare Mahkemesi tarafından verilen kararda, idarenin sahip olduğu takdir yetkisinin hukuka uygun kullanıldığını söyleyebilmek için, tesis edilen idari işlemin mevzuatın temel ilkelerine, kamu yararına ve hizmet gereklerine uygun kullanıldığının kanıtlanmasının gerektiğine ya da bu söz konusu durumun yargı merciince tespit edilmesi hâlinde davaya konu olan idari işlemin, sebep ve amaç yönlerinden hukuka aykırılığı nedeniyle iptal edilebileceği sonucuna ulaşılmıştır (Uyanık, 2021, s.518; Acun Mekengeç, 2023: 278).

6. SONUÇ

İdare hukuku uygulamalarında oldukça fazla ve bir o kadar da ayrıntılı işlemler mevcuttur. Ayrıca kamu hizmetlerinin günümüz koşullarına hızlıca uyarlanması, mevzuatlar nezdinde, bir hayli güç olduğundan bu alana ilişkin düzenlemelerin kanunlarda ayrıntılı bir şekilde yer alması mümkün değildir. Dolayısıyla idareye hizmet verirken daha esnek hareket kabiliyeti sunmak, kamu hukukunu günümüz koşullarına hızlı bir şekilde entegre edip uygulayabilmek amacıyla idareye takdir yetkisi tanınması zarureti hasıl olmuştur.

Türk Vatandaşlık Kanunu madde 10 hükmü kapsamında, Türk vatandaşlığının kazanılması hususunda idareye takdir yetkisi tanınmıştır. Yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılması uygulamasının bir alt türü olan evlenme yolu ile vatandaşlığın kazanılması hususunda da idarenin takdir yetkisi mevcuttur. Bilindiği üzere ülkeler için vatandaşlık kavramı oldukça önemlidir, bu bakımdan vatandaşlık kavramı her bir devletin kendi hükümranlık alanı ile ilgilidir. Dolayısıyla böyle bir konuda idareye takdir yetkisinin tanınması oldukça yerinde bir uygulamadır.

Açık bir ifade ile, takdir yetkisi; karar alma sürecinde idareye tanınan bir hareket serbestisidir. Vatandaşlığın kazanılması için başvuruda bulunacak olan yabancının mevzuatlarda sayılan koşulları yerine getirmesi gerekmektedir. Ancak söz konusu şartların yerine getirilmesi, vatandaşlığın kazanılması için mutlak bir hak sağlamamaktadır. İşte idareye tanınan takdir yetkisi bu aşamada devreye girmektedir. Mevzuatlarda sayılan şartları sağlayan yabancının Türk vatandaşlığını kazanıp kazanamayacağı hususu idarenin takdir yetkisi alanına girmektedir. Elbette ki idarenin takdir yetkisine sahip olması, bu yetkiyi hukuka aykırı olarak kullanabileceği anlamına gelmemektedir. İdari makamlar sahip oldukları takdir yetkisini kullanırken, hukuksal çerçeveye içerisinde hareket etmek mecburiyetindedirler. Bu zorunluluk, hukuk devleti olmanın getirdiği doğal bir sonuçtur.

Türk Vatandaşlık Kanunu madde 10 hükmü ile idareye tesis edilen takdir yetkisi işlemin konu unsurunda tanınmıştır. Bu bakımdan idare bu yetkisini kullanırken mutlak surette kamunun yararını ve hizmet gereklerini dikkate alacak şekilde hareket etmektedir. Anayasa madde 125/1 hükmü gereğince, evlenme yolu ile Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancı, yapacağı başvuru neticesinde idareden aldığı

cevabı yargı yoluna götürme hakkını haizdir. Fakat bu aşamada belirtmekte fayda vardır ki, söz konusu yargı yetkisi, hukuka uygunluk denetimi ile sınırlandırılmıştır. Mahkemelerin idarenin aldığı karar bakımından yerinelik denetimi yapması mümkün görülmemiştir. Bunun yanı sıra, mahkemelerin, yürütme görevinin yerine getirilmesini kısıtlayacak şekilde idari işlem niteliğinde yargı kararları vermesi veya idarenin takdir yetkisini ortadan kaldıracak şekilde hüküm tesis etmesi de mümkün değildir. Bu kısıtlamalar ile, idarenin tesis ettiği işlemler bakımından yönetilen kişilerin haklarını korumak amaçlanmıştır. Ayrıca bu vesile ile de idarenin sahip olduğu takdir yetkisinin yargısal denetiminin sınırları belirlenmiştir.

Çalışmamız kapsamında yaptığımız inceleme neticesinde, Türk vatandaşlığına başvuran kişilerde aranan şartların mevcudiyeti bakımından idarenin takdir yetkisine sahip olmadığı kanaatine ulaşılmıştır. Örneğin kanunda belirtilen Türk vatandaşı ile en az üç yıldır devam eden evliliğin tespitinde idarenin takdir yetkisi mevcut değildir. Yani mevzuatta belirtilen şartların varlığı somut belgeler ile ispat edilmelidir. Somut belge ile üç yıldır evli olduğunu belgelendiren yabancı bakımından idare takdir yetkisine sahip değildir. “*Milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek davranışın bulunmaması*” ya da “*evlilik birliği ile bağdaşmayacak bir faaliyette bulunmaması*” gibi kriterler belirsiz hukuki kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Belirsiz hukuki kavramlar konusunda idarenin takdir yetkisine sahip olup olmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. Ancak genel bir değerlendirme ile, objektif kıstaslara ve toplumun genel anlayışına göre yapılan değerlendirmeler bakımından idarenin takdir yetkisinin bulunmadığı kanaatindeyiz. Fakat idare karar tesis ederken söz konusu belirsiz hukuki kavramları yorumlamak sureti ile bir değerlendirme yapmak mecburiyetinde kalacağından siyasi ve politik durumlardan etkilenmesi mümkündür. Bu bakımdan idarenin bu hususta yapacağı yorum, değerlendirme marjı olarak karşımıza çıkmaktadır ve değerlendirme marjı işlemin hukuki mahiyeti ile ilgili olduğundan yargısal denetime tabi olması gerektiği kanaatindeyiz.

Türk hukukunda kabul görmeyen evlilikler ve evlilik benzeri yaşam modelleri de çalışmamız kapsamında incelenmiştir. Türk hukukunda kabul görmeyen evlilik modellerine istinaden Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancıların kanuni şart olan “*Türk vatandaşı ile en az üç yıldan beri evli olmak*” koşulunu sağlamadığı gerekçesi ile vatandaşlığı kazanması mümkün görülmemektedir. Evlilik benzeri modeller ise Türk hukuk sisteminde yer almadığından dolayı Türk Vatandaşlık Kanunu kapsamında da düzenlenmemiştir. Evlilik benzeri modeller bakımından kanuni şartlar sağlanmadığından TVK madde 10 hükmü ile idareye tanınan takdir yetkisi bu aşamada söz konusu olmayacaktır.

Evlilik birliği kurulmuş ve kanunda vatandaşlığın kazanılması için sayılan tüm şartlar yerine getirilmiş ve neticesinde de Türk vatandaşlığı kazanılmış olabilir. Ancak evlilik butlanı ile batıl kılınmış ise, kazanılan Türk vatandaşlığının akıbetinin ne olacağı iki şekilde incelenmektedir. Ancak belirtmekte fayda vardır ki, idare başvuru sırasında evliliğin butlanı olduğunu fark etse dahi butlana karar verme yetkisi yoktur. Çünkü TMK madde 156 hükmü gereğince evliliğin butlanına ancak mahkeme karar verebilir. Bu aşamada idare, mahkemenin hükmedeceği karar ile bağlıdır. Ancak başvuru neticesinde Türk vatandaşlığı kazanılmış ve butlan durumu fark edilmemişse, vatandaşlığı kazanan kişi iyi niyetli ise vatandaşlığını muhafaza edecektir. Bu araştırmayı yapacak olan kurum İçişleri Bakanlığıdır. Eğer ki mahkeme kararında iyi niyet/kötü niyet tespiti yapılmışsa idare bu karar ile bağlıdır. Bu bakımdan idarenin bu konuda takdir yetkisinin olmadığını söylemek yerinde olacaktır. Fakat mahkeme kararında her zaman iyi niyet/kötü niyet tespiti yapılmayabilir. Bu noktada idarenin yapacağı inceleme, “*Türk vatandaşlığının evlenme yolu ile kazanan yabancıların evliliğin butlanına ilişkin bir sebebin varlığını bilmemesi ve gerekli özeni gösterseydi dahi bilemeyecek durumda olması*” hususuna ilişkin olacaktır. İdari makam bu incelemeyi yaparken objektif kriterlere ve toplumda süregelen genel anlayışa göre sonuca ulaşmalıdır. Bu bakımdan takdir yetkisinin olmadığını söylemek yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

Acun Mekengeç, M. (2023). Evlenme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında idarenin takdir yetkisi. *Public and Private International Law Bulletin*, 43(1), 233–283. İstanbul Üniversitesi Yayınevi.

Akşahin Polat, S. (2019). “Türk Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Evlilik Yoluyla Vatandaşlığın Kazanılması.”, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(2), 184-200.

Altındağ, H. (2016). *İdarenin yargısal denetiminde kanunilik bloğunun genişlemesi*. On İki Levha.

Aybay, R., Özbek, N., & Ersen-Perçin, G. (2019). *Vatandaşlık hukuku*. Siyasal.

Boz, S. S., Nacak, M., Öndin, H. B., Özdemir, Y., Bölükbaşı, M. O., & Ulusoy, S. (2020). *İdare hukuku açısından kamu düzeni unsurları*. Adalet.

Çağlayan, R. (2003). Türk hukukunda idarenin takdir yetkisinin yargısal denetimi. *Ankara Üniversitesi Avrupa Birliği ve Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(3-4), 171-208.

Çelik, E. F. (2021). Sonradan ve yetkili makam kararı ile Türk vatandaşı olmanın başvuru şartları (TVK m. 11). *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 157, 445-508.

Çelik-Şeşen, H. (2018). *Kamu düzeni kavramının dirlik ve esenlik unsuru*. Seçkin.

Çelikel, A., & Erdem, B. B. (2016). *Milletlerarası özel hukuk* (14. bas.). Beta.

Çınarlı, S., & Yıldırım, R. (2019). *Türk idare hukuku dersleri* (C. II). Astana.

Dardağan-Kibar, G. E. (2019). Türk vatandaşlık mevzuatı ve güncel gelişmeler ışığında vatandaşlığın kanuniliği ilkesi. V. Doğan, 2017, A. Ç. Yılmaz, & L. A. İzmirli (Eds.), *Milletlerarası özel hukukta güncel gelişmeler sempozyumu* (s. 3-16). Savaş.

Dinçkol, H. A. (2013). İdari yargı’da hâkimin takdir yetkisinin denetlenmesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(2), 1565-1593.

Doğan, 2017, V. (2017). *Türk vatandaşlık hukuku* (14. bas.). Savaş.

Erdem, B. B. (2019). *Türk vatandaşlık hukuku* (7. bas.). Beta.

Erdem, B. B. (2008). Vatandaşlık kanunu tasarısında evlenme ile Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin düzenleme. V. Doğan, 2017, F. B. Tanrıbilir, & B. Şit (Eds.), *Türk vatandaşlığı kanunu tasarısı sempozyumu* (s. 97-105). Seçkin.

Erdem, J. G. (2013). Ölçülülük ilkesinin idarenin takdir yetkisinin kullanımındaki yeri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(4), 971-1005.

Erdem, J. G. (2019). Türk ve Alman idare hukuku öğretilerinde belirsiz hukuki kavramlar. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(1), 61-72.

Erdem, J. G. (2013). *Danıştay kararları ışığında idarenin takdir yetkisi kavramı* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı.

Erdem, M., Makaracı Başak, A., (2023). *Aile Hukuku*, (1. bas.). Seçkin.

Erkan, M. (2019). Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasında "millî güvenlik" ve "kamu düzeni" kavramlarının incelenmesi. V. Doğan, 2017, A. Ç. Yılmaz, & L. A. İzmirli (Eds.), *Milletlerarası özel hukukta güncel gelişmeler sempozyumu* (s. 17-38). Savaş.

Erkan, M. (2019). Türk vatandaşlığı kanununun uygulanmasına ilişkin yönetmeliğin 72/5. maddesinin kanunilik ilkesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması bağlamında değerlendirilmesi. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(175-176), 329-356.

Erkan, M. (2019). Türk vatandaşlığı kanununda 7039 sayılı kanun ile yapılan değişikliklerin incelenmesi. *Public and Private International Law Bulletin*, 39(2), 415-446.

Erten, R. (2020). Türk vatandaşlığının yeniden kazanılması yollarında aranan ortak şart: Millî güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hâli bulunmamak. *Public and Private International Law Bulletin*, 40(2), 1351-1371.

- Erten, R. (2014). Evliliğin butlanının evlenme nedeniyle kazanılan Türk vatandaşlığına etkisi hususunda değerlendirmeler. *TAAD*, 5(19), 243-278.
- Giritli, İ., Bilgen, P., Akgüner, T., & Berk, K. (2015). *İdare hukuku* (7. bas.). Der.
- Göçgün, M. (2017). *İdari işlemin konu unsuru*. On İki Levha.
- Gözler, K., & Kaplan, G. (2017). *İdare hukuku dersleri* (19. bas.). Ekin.
- Günday, M. (2015). *İdare hukuku* (10. bas.). İmaj.
- Güngör G, (2021). *Tâbiyet Hukuku, Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler-Şeyler*, (9. bas.). Yetkin.
- Hatemi, H., & Kalkan-Oğuztürk, B. (2014). *Aile hukuku* (4. bas.). Vedat.
- Kalabalık, H. (1997). İdarenin takdir yetkisinin sınırları ve yargısal denetimi. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(1), 172-211.
- Kalabalık, H. (2021). *İdare hukuku dersleri* (C. II, 5. bas.). Seçkin.
- Kaya, C. (2021). *İdarenin takdir yetkisi ve yargısal denetimi* (3. bas.). On İki Levha.
- Kaya, C. (2016). Danıştay içtihatlarında hükümet tasarrufu teorisinden devletin hükümlerlik/egemenlik hakkı teorisine. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 7, 637-663.
- Kılıçoğlu, A. (2016). *Aile hukuku* (Genişletilmiş 2. bas.). Turhan.
- Kırışik, F. (2016). *Kamu Yönetiminde Takdir Yetkisi Kullanımı ve Yargısal Denetimi* (1. bas.). Ekin.
- Köseoğlu, B., & Kocağa, K. (2011). *Aile hukuku ve uygulaması*. Ekin.
- Nohutçu, A. (2016). *İdare Hukuku* (19. bas.). Savaş.
- Nomer, 2018, E. (2018). *Türk Vatandaşlık Hukuku* (25. bas.). Filiz.
- Oktay-Tekinsoy Ö., (2011). *İdare Hukukunda Kamu Düzeni Kavramı*, On İki Levha.
- Öztürk N. (2016). *Milletlerarası Özel Hukukta Aile Kurma Amaçlı Evlilik Benzeri Yaşam Modelleri*, Adalet.
- Reçber, K., Özgenç, Z., (2016). “5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunundaki Bazı Boşluklar”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 74 (1) 373-387.
- Savaş, G. (2019). Türk Vatandaşlık Kanunu’na Göre Yetkili Makam Kararıyla Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Yerleşim Yeri ve İkamet Süresi Şartları. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14(179-180), 35-58.
- Seçkin S., Üstün G. (2015). “İdari İşlemlerde Takdir Yetkisi ve Gerekçe” 21 (2) MÜHF-HAD (Mehmet Akif Aydın’a Armağan) 509-534
- Süzen, B. (2022). Uluslararası Hukukta Göç ve Vatandaşlık, “5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun Vatandaşlığının Evlenme Yoluyla Kazanılmasına İlişkin 16. Maddesinin 2 ve 3. Fıkralarının Değerlendirilmesi. (1. bas.) Yetkin.
- Şanlı C., Esen E., Ataman-Figanmeşe İ., (2018) *Milletlerarası Özel Hukuk* (6. bas.). Vedat.
- Şit-Köşgeroğlu B. (2017). “İstisnai Yoldan Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Genel Esaslar ve Son Değişiklikler Çerçevesinde Türk Vatandaşlığının İstisnai Yoldan Kazanılması”, 7(1) Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 169-198.
- Tanrıbilir F.B., (2020). “Evlenme ve Vatandaşlık” 5(5) Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3019-3049.

Tekdoğın-Bahçıvan I.S., (2018) “Evlilik Dışı Birlikte Yaşam Modellerine Uygulanacak Hukuk” 9 (33) TAAD 623-683.

Tüysüz C. (2022). “Türk Vatandaşlığının Sonradan Kazanılmasında İdarenin Takdir Yetkisi” 13 (1) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 48-65.

Uyanık, E. (2021). *Türk vatandaşlığının yetkili makam kararıyla kazanılmasında idarenin takdir yetkisi ve yargısal denetimi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.